

nordisk ARKIVNYT

4 • 2014

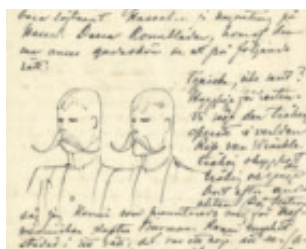

“Jeg er et veldig utålmodig menneske” 190

Politiarkiver

164

Ny digital brevtgåva
förenar brev och konst

169

Svenska Riksarkivet
och eARD-projektet
vann eDiamond på
eFörvaltningsdagarna

178

Arkiv og lokale smaker

187

HOVEDREDAKTØR

Leon Jespersen
Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45) 41 71 72 24
Fax: 33 15 32 39
e-post: lj@ra.sa.dk

Redaktionen har forsøgt at afklare alle ophavsrettigheder til billeder. Eventuelle rettighedshavere, der ikke er blevet kontaktet, kan henvende sig til redaktionen.

LOKALREDAKTØRER

Danmark

Se hovedredaktør

Finland

Pertti Hakala
Riksarkivet
Box 258. FIN-00171 Helsingfors
Tel.: (+358) 22 85 21
e-post: pertti.hakala@narc.fi

Island

Hrefna Róbertsdóttir
Íslands Nationalarkiv, Reykjavík
Laugavegur 162, IS-105 Reykjavík
Tel.: +354 590 33 00
e-post: hrefna@skjalasafn.is

Norge

Fredrik Larsen Lund
Riksarkivet
Postboks 4013 Ullevål Stadion
N-0806 Oslo
Tel.: (+47) 22 02 26 00
e-post: frelun@arkivverket.no

Sverige

Maria J. Nordström
Riksarkivet
Box 12541
S-10229 Stockholm
Tel.: (+46) 10 47 67 235
e-post: maria.nordstrom@riksarkivet.se

NA udkommer fire gange om året.
ISSN 0546 2851

Layout & tryk: Narayana Press, Gylling

Retur

Rigsarkivet

Nordisk Arkivnyt
udgives af Rigsarkivet
Rigsdagsgården 9
DK-1218 København K
Tel.: (+45) 41 71 72 24
E-post: lj@ra.sa.dk
www.arkivnyt.nu

Hovedredaktøren

Kære læser

Tempus fugit – tiden iler. Da jeg for fem år siden overtog posten som hovedredaktør for Nordisk Arkivnyt, virkede en femårs-periode uoverskuelig. Og pludselig redigerer man det sidste nummer. Lidt underligt, men sundt, at redaktørposten går på skift mellem de nordiske lande. En femårs-periode er lang nok til, at man kan sætte sit aftryk, men forhåbentlig uden at aftrykket stivner og hindrer nyt.

Under rubrikken "Synspunkter" har jeg nedfældet nogle indtryk fra redaktionsperioden. Alt det stof, man modtager, giver anledning til at overveje, hvad en nyhed er i Nordisk Arkivnyt-sammenhæng. Redaktørskift mellem de nordiske lande er samtidig en logisk del af det tætte nordiske samarbejde. Nordisk Arkivnyt er de nordiske rigsarkivarers blad, og optimalt skal bladet formidle aktiviteterne inden for samt afspejle de nordiske arkivvæsener.

Den hurtige digitale udvikling præger naturligvis også arkivvæsenerne. Det gælder alt fra de arkivalier, arkiverne modtager, til deres kommunikation med omverdenen. Det ses blandt andet af det faldende besøgstal på de fysiske læsesale og af læsesalenes reducerede åbningstider, som det fremgår af en fælles nordisk temaartikel i dette nummer. Omvendt er besøgstallet på de virtuelle læsesale stærkt stigende, og denne ændrede brugeradfærd fortjener opmærksomhed og bør fremover afspejle sig i den fælles nordiske statistik, så arkivernes samfundsmæssige betydning dokumenteres.

Ved et finsk arrangement behandlede man blandt andet problemet med indhentning af digitale, private arkiver. Også arkivernes udadrettede virksomhed har i flere numre været debatteret. I dette nummer omtales, at det svenske Riksarkiv netop har modtaget en pris for dets kommunikation. Der har i tidligere numre været omtalt brug af apps, QR-koder og sociale medier, og i dette nummer har de danske "arkivgutter" fået spalteplass til den formidling, de ellers udøver på dagbladet Politikens bagside, men som udnyttes som en fordel.

Det indgår i det større spørgsmål, hvordan arkivvæsenerne skal møde den omverden, der i svindende grad møder op på de fysiske læsesale. Arkivernes indsats fordeler sig på hele skalaen. Lige fra udlægning af digitaliserede kilder på nettet, som brugerne kan anvende og tolke hjemme, til arkivvæsenernes egen bearbejdelse af kildematerialet i form af kortfattede, "gode historier" på nettet. I stigende grad optræder arkivarer i radio- og tv-programmer, og det aktualiserer hele spørgsmålet om forskningens rolle i arkivvæsenerne.

Der bliver nok at skrive om i de følgende år, og afhængig af det medie, Nordisk Arkivnyt fremover udkommer på, kan det fungere som debatforum. Med disse ord vil jeg give stafetten videre til Sverige og – også fremover – ønske god læselyst.

Leon Jespersen

Ny adresse

Fra 1. januar 2015 skal henvendelser vedrørende Nordisk Arkivnyt rettes til Maria Larsson Östergren (maria.larsson-ostergren@riksarkivet.se)
Tlf.: 010-476 88 92, omstilling 010-476 7000.
Adresse: Riksarkivet, Box 12 541, S-10229 Stockholm

Reykjavíks Stadsarkivs 60 árs jubilæum fejret

Svanhildur Bogadóttir

Runde fødselsdage er altid en milepæl, hvad enten der er tale om enkeltpersoner

eller en institution som et arkiv. Den 7. oktober var det 60 år siden, Reykjavíks Stadsarkiv blev oprettet. Det havde allerede været i funktion i nogle år, inden det blev formelt oprettet den 7. oktober

1954. Jubilæet blev fejret på forskellig vis, blandt andet med en stor udstilling i Reykjavíks Rådhus, Tjarnarsal, og med et jubilæumskaffebord.

■ Overblik over en del af Reykjavíks Stadsarkivs jubilæumsudstilling i Ráðhusets Tjarnarsal.

Foto: Arnaldur Halldórsson for Stadsarkivet.

■ Stadsarkivets ansatte på arkivets 60 års jubilæum den 7. oktober 2014. Stadsarkivar Svanhildur Bogadóttir ses i midten.

Foto: Arnaldur Halldórsson for Stadsarkivet.

Jubilæumsudstillingen **HUSKER DU? (MANSTU?)** var et fællesprojekt mellem Reykjavíks Stadsarkiv og Guðrún Sigríður Haraldsdóttir, scenograf og billedkunstner. Guðrún har boet i London i 17 år, hvor hun har arbejdet som kunstner og deltaget i mange udstillinger, foruden at designe store udstillinger for museer og videnskabelige institutioner. Guðrún Sigríður har i løbet af de seneste år arbejdet meget med fortiden i sine værker (se www.gsharaldsdottir.wordpress.com). Det var en stor ære at få hende til Stadsarkivet sidste sommer som gæstekunstner, lære om hendes anderledes syn på dokumenterne og fortiden, og at have hende som kurator for vores jubilæumsudstilling.

Udstilling i Reykjavíks Rådhus

Jubilæumsudstillingen i Reykjavíks Rådhus blev åbnet den 3. september 2014 af Reykjavíks borgmester, Dagur B. Eggertsson. Udstillingen varede i tre uger og tiltrak mange besøgende. Alle tekster var både på islandsk og engelsk, da mange turister besøger Rådhuset.

Udstillingen var i tre dele. På Rådhusets gange blev Stadsarkivets historie fortalt i store træk ved hjælp af dokumenter, tekster og fotografier. På hovedudstillingen havde

man besluttet ikke at vise arkivets klenodier og ældste dokumenter, men at fokusere på de seneste 60 år og på det, som er forbundet med borgernes liv, og som også viste det store arkivmateriale, som er bevaret i Stadsarkivet. Udstillingsmontrerne blev lavet af 1.300 dokumentæsker, som alle var fyldt med dokumenter. På den måde ville vi give de besøgende en følelse af de store mængder af dokumenter, der er i arkiverne, og hvordan de kommer til live, når de bliver taget op af æskerne.

Udstillingens tredje del var Guðrún Sigríðurs installation "Bånd", som byggede på gammelt materiale fra Stadsarkivet samt nyt materiale, som hun havde samlet specielt til dette værk. Guðrún Sigríðurs installation dannede en slags ramme om udstillingen fra arkivet og viste, hvordan vi er omgivet af fortiden og vores forfædre, selv om vores erindringer er falmet lidt. På den måde bygger udstillingen på behovet for at planlægge, ordne og sortere vores tilværelse og omgivelser.

På selve fødselsdagen den 7. oktober var der jubilæumskaffebord i Stadsarkivets lokaler, hvor alle var velkomne. Der blev budt på marcipantærter og kaffe, og der var to udstillinger i arkivet. Arkivet fik mange lykønskninger i anledning af

jubilæet, og nationalarkivaren samt borgmesterens kontorchef holdt taler. Endvidere blev der også åbnet en hjemmeside med statsminister Björn Þórðarsons dagbøger, som arkivet fik til bevaring for nylig.

Virksomheden i 60 år

Stadsarkivet er et af Islands regionalarkiver. Det er landets største arkiv, bortset fra Islands Nationalarkiv, med næsten 10.000 hyldemeter dokumenter. Langt over 90 % af arkivets dokumenter er fra kommunens institutioner og virksomheder, men arkivet tager også imod dokumenter fra privatpersoner, foreninger og virksomheder i Reykjavík, og disse arkivalier bliver anset som vigtige kildemateriale sammen med offentlige dokumenter. Arkivet får omkring 2.000 formelle forespørgsler om året. I Stadsarkivet er der nu syv fastansatte og fire med tidsbegrænset ansættelse. Arkivets lokaler er på ca. 2.000 kvadratmeter, fordelt på to forskellige steder i Reykjavík.

Arkivets hovedopgave er at vejlede og have opsyn med kommunens arkivforvaltning, tage imod dens dokumenter og gøre dem tilgængelige, svare på forespørgsler, have en åben læsesal, og sørge for information, formidling og udstillinger. Til trods for at forvaltningen bliver mere elektronisk, er mængden af dokumenter voksende. Man er ikke begyndt med elektronisk langtidsbevaring hos Reykjavíks kommune, men forberedelser er i gang og bliver anset for et vigtigt fremtidsprojekt. Stadsarkivet har reageret på behovet for mere kildemateriale på internettet, og der er nu omtrent 100.000 sider på arkivets websites.

Mange ting er blevet ændret i løbet af de 60 år, siden Stadsarkivet blev oprettet, og ikke mindst ved at både kommunens institutioner og borgerne kender mere til arkivet og stiller større krav om betjening og information, hvilket kun er godt.

Forfatteren er stadsarkivar i Reykjavík.

Analyse af embedsmandsarkiv

kaster lys over forvaltningshistorien

Helga Jóna Eiríksdóttir

En dokumentanalyse af originaldokumenter anvendes i det følgende som en metode til at undersøge kildematerialets kendetegn og opbygning ud fra proveniensprincippet, som er et fundamentalt princip i arkivering. I en ny MA-afhandling i historie ved Islands Universitet skrev jeg om sysselmændenes forvaltning af deres embeder i Island i det 19. århundrede ud fra en dokumentanalyse af deres arkiver, som er bevaret i Islands Nationalarkiv, og prøvede på den måde at kaste nyt lys over forrige århundreders forvaltning.¹ Resultaterne af undersøgelsen blev præsenteret på de Vestnordiske arkivdage i Nuuk i Grønland i august.

Sysselmændenes arkiver

Undersøgelsen blev udført for tre ud af 20-23 sysler, idet det blev anset for nødvendigt at kunne sammenligne nogle forskellige sysler for at kunne

finde ud af, om sysselmændenes embedsforvaltning og dokumenterne som blev undersøgt genspejlede sysselmændenes almindelige arbejdsmåde. Jeg valgte de dokumentgrupper, som bedst kunne belyse sysselmændenes opgaver og pligter i det

19. århundrede, f.eks. brevjournaler og brevarkiver, rebvbøger, retsbøger, tinglysningssprotokoller for skøder og pantebreve, markskelsbøger, skiftbøger, auktionsbøger og domme- og tingbøger samt bilag.

■ Titelblad fra en rebvbog, tilhørende sysselmanden i Rangárvallasýsla, fra d. 21. juli 1823 til d. 10. april 1826. Dette er sysselmandens anden rebvbog, som man kan se på nummeret øverst på siden. Nederst kan man se, at den indeholder afskrifter af 1402 af sysselmandens breve fra den periode, som bogen dækker.

ÞÍ. Sysselmand i Hvolsvöllur (Rangárvallasýsla). C/2, ark 1. Rebvbog 1823-1826.

Foto: Helga Jóna Eiríksdóttir.

En analyse af dokumentariske kilder

Ved projektets opbygning benyttede man den metodik, som man bruger i Danmark ved forskning i dokumentariske kilder. En dokumentanalyse på forskellige slags dokumenter i den danske forvaltning er blevet udgivet i fem bind under overskriften *Kilder til dansk forvaltningshistorie*. I bogserien bruger man den metode, at for det første bliver hver kilde defineret, beskrevet og sat ind i en historisk sammenhæng. For det andet tager man en kilde som eksempel og udsnit af den bliver transskriberet, ord- og bogstavret. For det tredje bliver kilden behandlet og uddybet nærmere, hvis det er nødvendigt, f.eks. med ordforklaringer. For det fjerde bliver kildens lovgrundlag behandlet, og for det femte behandles kildematerialets anvendelsesmuligheder til forskning.²

Undersøgelsen bygger på denne metodik, og behandlingen bliver delt op efter de dokumentgrupper, som danner sysselmændenes arkiver. På den måde tilstræbes det at fremhæve, hvad der er ens, og hvad der er forskelligt i dokumenterne og i sysselmændenes embedsførelse i de enkelte sysler. Endvidere er der en kort historisk oversigt over sysselmænds embederne, hvor hensigten hovedsageligt er at prøve at kaste lys over tilblivelsen af de dokumenter, som er bevaret i syslernes arkiver, samt at sætte sysselmændenes embedsførelse i sammenhæng med den tids lovgivning. Sysselmænds embedet er kendt helt tilbage til det 13. århundrede, og sysselmændenes største opgave var at tage vare på kongens økonomiske interesser i området. Ifølge deres ansættelsesbreve i det 18. århundrede er det stadig en af deres vigtigste opgaver samt at se til, at kongens love og forordninger bliver efterkommet. Sysselmændene er således en del af den danske forvaltning. Til sidst bliver syslerne sammenlignet med hensyn til omfanget af de bevarede dokumenter, og arkivernes tilstand samt deres helhed

og sysselmændenes arbejdsmetoder vurderet.

Vækkelse om arkivernes betydning i begyndelsen af det 19. århundrede

Grunden til, at man har fokuseret på det 19. århundrede, er, at det lader til, at i begyndelsen af århundredet vågner bevidstheden om, hvor vigtigt det er at registrere handlinger og bevare sysselmændenes dokumenter og bøger. Denne vækkelse kan spores tilbage til en kongelig forordning fra 1727, da sysselmændene blev pålagt at have fast bopæl i syslerne, hvor de gjorde tjeneste.³ Man kan derfor sige, at der ikke blev skabt gode forhold for bevarelse af dokumenter og dannelse af arkiver, før sysselmændene begyndte at være fast bosat i syslerne i henhold til kongens forordning, omtrent 450 år efter embedets tilblivelse. Til trods for det blev embedspapirerne længe anset for at være embedsmændenes privateje, og de gik gerne til arvingerne og ikke til den, der overtog embedet.⁴ Det er en af grundene til, at der kun er bevaret få af sysselmændenes dokumenter før 1800.

I undersøgelsen blev der lagt vægt på at søge efter lovgrundlaget for, hvorfor sysselmændene førte bestemte bøger, og hvorfor dokumenterne blev lavet. I de fleste tilfælde viste der sig at være et lovgrundlag for kildematerialet, enten i ansættelsesbreve, forordninger eller andre anmodninger fra myndighederne. Den slags oplysninger kaster lys over den tids forvaltning og giver læseren indsigt i den lovgivning, som sysselmændene fulgte. I bogserien om danske forvaltningskilder bliver bl.a. det danske centralstyres brevbøger behandlet. Der står der, at "[i]ndførelse af brevbøger og brevregistre i forvaltningen, den centrale såvel som den lokale, er ikke sket ved lov, men pga. administrationens behov for let tilgængelig viden om det afsendte breves indhold og udstedelsestidspunkt."⁵ Det kan deraf udledes, at arkiveringen blev anset for en selvfølge, det behøvedes ikke

at lovgive om vigtigheden af at holde brevbøger, eftersom embedsmændene forstod, hvor vigtigt det var at kunne spore deres embedsførelse.

Forvaltningshistorien er vigtig

Undersøgelser som denne her er vigtige for Islands forvaltningshistorie. På den ene side sætter de dokumenterne i forgrunden og kommer embedernes og embedsmændenes historie nærmere ved hjælp af dokumenterne, som blev skabt til enhver tid. På den anden side bliver embedsmændenes arkiver bedre tilgængelige for borgerne, end de er nu. Fortidens forvaltning kan være kompliceret, og forbindelsen mellem embederne er ikke altid indlysende. Ved at sætte embedet ind i en forvaltningsmæssig sammenhæng og forklare og analysere embedsmandens skrivelser, bliver arkivet mere tilgængeligt. Og det hjælper den almindelige bruger med at søge oplysninger i disse arkiver. En dokumentanalyse af arkiver kan således blive en vigtig vejledning til disse arkiver og hjælpe brugeren med at hjælpe sig selv.

Forfatteren er arkivar på Islands Nationalarkiv.

Noter

- 1 Helga Jóna Eiríksdóttir. *Embættisfærsla sýslumanna á 19.öld. Skjalfræðileg rannsókn á embættisfærslu sýslumanna Ísaffarðarsýslu, Rangárvallasýslu og Snæfellsnessýslu*. Upubliceret MA opgave i historie ved Islands Universitet, 2014.
- 2 Nordatlanten og Troperne. *Forvaltningshistoriske kilder fra Færøerne, Grønland, Island og Tropekolonierne*. Ed. Erik Nørr og Jesper Thomassen. København, 2007. S. 15-16.
- 3 *Lovsamling for Island*. 2. København, 1853. S. 64-65.
- 4 Sigfús Haukur Andrússon. *Þjóðskjalasafn Íslands. Ágrip af sögu þess og yfirlit um heimildasöfn þar*. Reykjavík, 1982. S. 72.
- 5 *På embeds vegne. Kilder til dansk forvaltningshistorie 1750-1920*. Ed. Erik Nørr og Karl Peder Pedersen. København, 1998. S. 34.

Islands Nationalarkiv hoster ICA's årlige konference i 2015

Eiríkur G. Guðmundsson

Det islandske ord *heimskur* svarer nogenlunde til ordet *uvidende*, på dansk. Den oprindelige mening beror på, at den, som kun opholder sig hjemme og ikke rejser til fjerne steder og lærer sig det bedste i andre kulturer, mestrer ikke den nyeste viden. Budskabet er rejs og bliv klogere.

Internationalt samarbejde er en læringsproces

Islændinge har igennem hele deres historie kæmpet for ikke at være *uvidende*. Det at søge uddannelse i udlandet og at rejse rundt i verden har længe præget islændingenes adfærd. Traditionen tro har Islands Nationalarkiv i mange år lagt vægt på at samarbejde med sine søsterinstitutioner i andre lande, i Norden og internationalt. Længe har Islands Nationalarkiv været en aktiv deltager i ICA (The International Council on Archives), denne vigtige, verdensomspændende organisation for arkiver og arkivarer. I 2001 hostede Islands Nationalarkiv CITRA-konferencen og i 2007 ICA's Executive Committee mødet samt mindre møder igennem årene.

Hvorfor nu?

På opfordring henvendte den, som her skriver, sig til ICA-sekretariatet og meddelte, at Islands Nationalarkiv gerne ville hjælpe ICA med at udbre-

de gode skikke i arkivering og records management og holde en konference i nær fremtid. Det umiddelbare svar var, at det først kunne komme på tale om nogle år. Det endte dog med, at Islands Nationalarkiv nu har fået opgaven at holde den årlige ICA-konference i 2015. Og vi vil gøre vort bedste, for at deltagerne i Reykjavík-konferencen 2015 får en god og inspirerende oplevelse, såvel professionelt som socialt. Rejs til Reykjavík og bliv klogere.

Nye årlige ICA konferencer

Med omorganiseringen af ICA, vedtaget i 2013, er CITRA-møderne blevet afskaffet som årlige arkivkonferencer hovedsagelig for nationalarkivarerne. De er blevet erstattet af en ny type årlige konferencer, som er åbne for alle ICA-medlemmer. I forbindelse

med konferencen holdes diverse andre møder for enheder inden for ICA, såsom ICA's General Assembly og årsmødet for nationalarkivarernes forening (Forum of National Archivists – FAN).

Stor efterspørgsel

Den første, årlige konference fandt sted i Brussel i 2013, hvor overskriften var *Accountability, Transparency and Access to Information*. En vellykket konference med over hundrede deltagere fra omkring 80 lande. Den næste konference afholdtes i Girona i Spanien, i oktober 2014. Med stærk lokal opbakning blev arrangementet ekstra vellykket med 900 deltagere fra 90 lande. Den interessante titel for konferencen var *Archives and Cultural Industries*. Med erfaringen fra de to første årlige ICA-konferencer i

■ Eiríkur G. Guðmundsson nationalarkivar.
Foto: Rut.

den nye stil kan man hævde, at der er en stor efterspørgsel efter åbne, professionelle arkivkonferencer. Efter min mening er en af årsagerne, at den teknologiske udvikling heldigvis har inddraget arkiverne mere i det moderne samfunds daglige virke og givet arkiverne en ny mulighed for at gøre sig mere gældende.

Programudvikling

En af ICA's vigtige organisationer er programudvalget PCOM (Programme Committee). PCOM's rolle er at definere, hvilke temaer og emner de årlige konferencer skal behandle. Efter at værtslandet er blevet valgt, samarbejder PCOM og den nye host om en nærmere præcisering af temaerne samt om udnævnelsen af et lokalt programudvalg med deltagere

fra PCOM, værtslandet og andre eksperter, som hjælper med at vælge oplægsholdere og at gøre programmet så relevant som muligt.

Da denne artikel blev skrevet, var det lokale programudvalg under etablering, og den endelige formulering af temaet for Reykjavík-konferencen 2015 er ikke færdig. Men det er dog helt klart, at emnerne er af en anden karakter end de, der blev behandlet i Girona. Søgelyset rettes mod arkivernes rolle som myndighed og som en del af forvaltningen, ikke mod deres kulturelle funktion.

Hvilke emner?

Blandt emnerne, som har været foreslået, er følgende: Sikkerhed i arkiverne. Hvad truer arkiverne og arkivbestanden. Er arkiverne sikre nok. Kan vi indføre sikkerhedsstandarder? Hvad kan vi gøre for at hindre tyveri i arkiverne? Man kan også spørge om de elektroniske data, som arkiverne opbevarer, er sikre. Hvad mener vore brugere? Her er der mulighed for, at de nordiske arkivvæsener kan bidrage med oplæg, fordi sikring bliver et af emnerne på de Nordiske Arkivdage i København i maj 2015.

Ideen er også at behandle den lovgivning, som arkiverne er påvirket af. Passer arkivlovene til den rolle og de funktioner, som vi, der arbejder i arkiverne, vil, at de skal varetage? Er arkivlovene som gammelt og slidt tøj, som skal skiftes ud? Island har fået en ny, omfattende arkivlov. Den vil vi gerne gøre rede for. Det er for eksempel nu strafbart ikke at leve op til afleveringspligten.

Borgernes rettigheder og tilgængelighedsprincipper er også blevet

foreslået som emner. I de seneste år er der opstået **sager**, hvor borgere, som har været udsat for mishandling i deres unge dage, kræver deres ret. Her har arkiverne haft en central rolle. Deres rolle som et af fundamentene i nutidens samfund har været fremhævet.

Åbne data og arkiver er også blevet foreslået som emner, lige som relationerne mellem bevaring af elektroniske data og records management, risikokontrol, big data og metadata.

Vi tilbyder også, at der tales om arkivernes, arkivarernes og record managers rolle. Hvad er deres ansvar, hvilke muligheder har de for at påvirke design og planlægning af datasystemer? Vi håber på, at disse emner vil interessere arkivarer, arkivpersonale hos myndighederne og flere. Nærmere oplysninger findes på webben www.ica2015.is.

Der er åbnet op for call for papers. Alle interesserede opfordres til at indsende forslag til oplæg.

Konferencen bliver afholdt i Reykjavík den 27.-29. september 2015. Jeg er sikker på, at konferencen bliver en god faglig og social oplevelse. Vi ser meget gerne indlæg fra vore nordiske kolleger og håber, vi kan appellere til nordiske foredragsholdere.

Kære læsere, I er hjertelig velkomne til den tredje årlige ICA-konference i Reykjavík i 2015. Lad os mødes dér og inspirere hinanden! –

Velkommen!

Forfatteren er nationalarkivar i Island.

Når bagsiden er en fordel

Kenn Tarbensen og
Jørgen Mikkelsen

Enhver, der har prøvet at skrive i et skole- eller foreningsblad, ved, at man skal være beæret over at få tildelt bagsiden. Den er selvfølgelig ik-

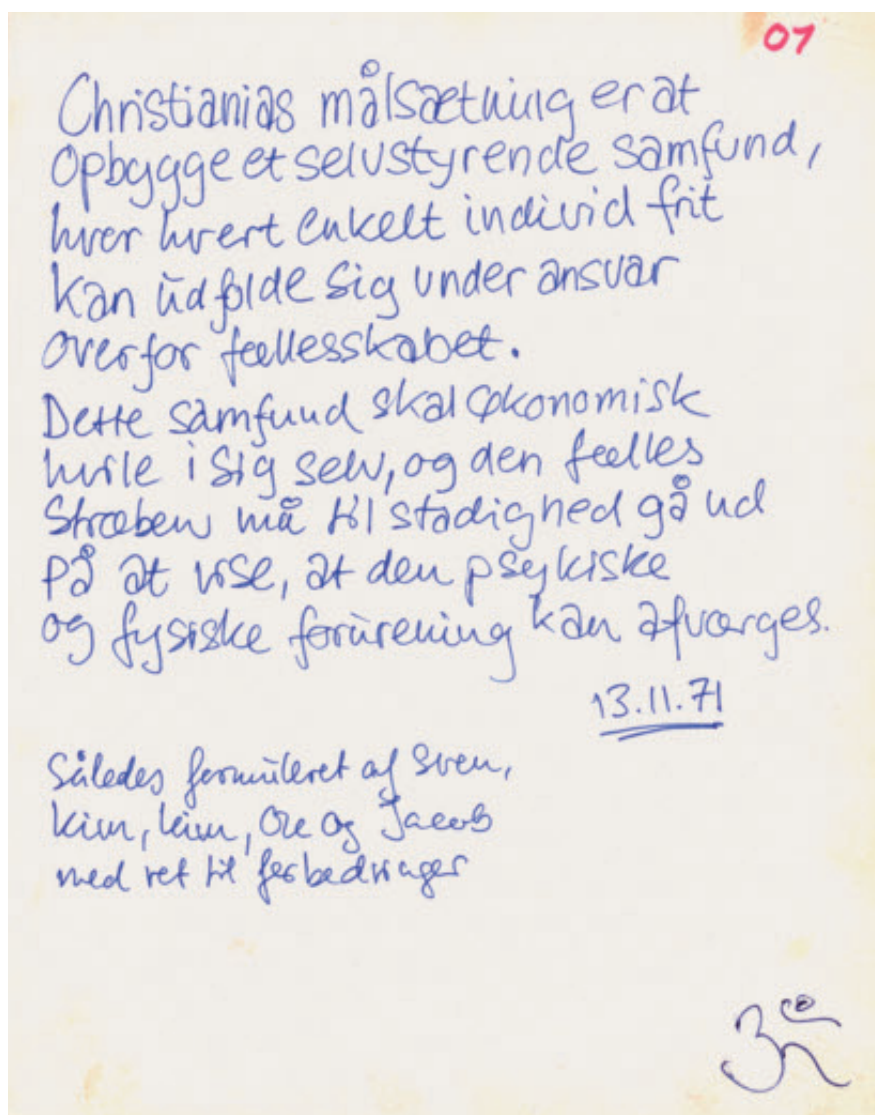
ke lige så prestigefyldt som forsiden og bliver måske heller ikke set lige så meget som side 3 og midtersiderne. Men den er så afgjort den bedste af alle venstresiderne i bladet.

Det var derfor med stor begejstring, vi for godt et år siden sagde ja til et tilbud fra dagbladet *Politiken* om

at skrive en historie til avisens bagside en gang imellem. Begejstringen blev selvfølgelig ikke mindre af, at avisen har et oplag på 90.000 og dermed nu er Danmarks største "betalingsavis". Vi skiftes til at skrive og har til sammen nu leveret mere end 30 artikler.

■ Dåseskinke kogt i vin eller spiritus. Det danske firma Gala Foods forsøgte i 1950'erne at slå igennem på det amerikanske marked ved at sælge varer som disse. Salgsfremstødet blev forståeligt nok en kæmpemæssig fiasko. Reklamerne for de luksuriøse produkter ligger nu i en arkivæske på Erhvervsarkivet, og de dannede grundlag for en artikel på *Politikens* bagside.

■ Første side af Christianias "tingbog" fra 1971. "Jacob" er identisk med forfatteren Jacob Ludvigsen. Han kontaktede os dagen efter, at vores artikel havde været i *Politiken* og meddelte, at han havde skrevet om emnet i sin erindringsbog.

Bagsideredaktøren opfandt et helt specielt navn til os, nemlig "arkivgutterne". Vi må indrømme, at vi lige skulle vænne os til denne betegnelse, for vi er trods alt modne herrer på 50 og 55 år. Men vi tog det som et tegn på, at avisen ønskede nogle friske, arkivbaserede historier fra vores hånd, og vi har lagt os stærkt på sinde at

leve op til disse forventninger. Ind imellem er historierne også blevet lidt frække, hvad man nok kan fornemme af overskrifter såsom "Tip en julefrokost-sexer", "Syv former for nøgenbadning" og "Den hvide Neger, Clara Hurtigknepper og de andre indsatte".

Men selv om vi lægger vægt på

det underholdende, er vi skam også seriøse, og det er faktisk lykkedes at få avisen til både at bringe en lille demonstration af arkivheuristik og en redegørelse for, hvad der hører hjemme på et arkiv, og hvad der skal afleveres til et museum. I begge tilfælde blev de arkivfaglige pointer dog pakket ind i "gode historier". Den vigtigste konklusion af vores samarbejde med *Politiken* er da også, at man sagtens kan få pressen til at bringe også lidt mere "arkivnørdede" oplysninger, når de blot bliver serveret på en appellerende måde. Og man behøver bestemt ikke at gå på kompromis med sin egen faglighed for at lave en sådan anretning.

En anden interessant erfaring er, at avisredaktører ikke nødvendigvis slår syv kors for sig, når de ser et arkivalie, som ikke indeholder et eneste billede. Vi har i alt fald ofte fået lov til at bringe arkivalske tekster som illustrationer. En af dem stammer fra en såkaldt tingbog (fællesmødeprotokol) fra Fristaden Christiania. Her nedfældede nogle af initiativtagerne til "det sociale eksperiment" deres ambitiøse målsætninger to måneder efter, at fristaden var blevet etableret. Artiklen gengav nogle af de synspunkter, der blev ført til protokols i Christianias første leveår. Et af de mere interessante lød således: "Det foruroliger mig ikke, at tingmøderne er så koksede – det skyldes fælles borgerlig opdragelse". Denne udtalelse kunne vist godt have fortjent at blive uddybet!

Forfatterne er arkivgutter og seniorforskere ved Rigsarkivet i København og Rigsarkivet i Aarhus.

Afladsbrev fra 1362

Rigsarkivet har modtaget pergamenter fra middelalderen

Steffen Harpsøe og
Asger Svane-Knudsen

Det er sjældent Rigsarkivet modtager arkivalier fra middelalderen; men det skete, da Rigsarkivet modtog arkivalier fra godset Orebygård-Berritsgård på Lolland. Blandt godsets arkivalier var ca. 150 dokumenter fra før år 1700, heriblandt 12, som var fra før reformationen i 1536, hvilket daterer dem til middelalderen. Blandt disse 12 dokumenter er der opsigtsvækkende nok to, som ikke findes i de store udgivelser af kilder fra middelalderen – dvs. *Danmarks Riges Breve*, *Diplomatarium Danicum*, *Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediævalis* og *Regesta Diplomatica Historiæ Danicæ*. Der er tale om to breve vedrørende ejendom i Killerup fra henholdsvis 1529 og 1534. Samtidig er to afladsbreve til Tårs kirke fra henholdsvis 1417 og 1434 ikke trykt i *Diplomatariet*.

Det ældste dokument var et afladsbrev dateret Kalundborg 24. august 1362. Det er udstedt af Petrus i Ribe m.fl. biskopper til besøgende i Tårs Kirke på Lolland, og brevet lover 40 dages syndsforladelse.

Et afladsbrev kunne give fritagelse for eller mildnelse af straf her og

■ Afladsbrev dateret Kalundborg 24. august 1362.

(Foto: Rigsarkivet)

i skærsilden for begåede synder. Det ældste afladsbrev i Danmark er fra 1197. Afladshandelen afskaffedes i Danmark med reformationen i 1536.

Forfatterne er henholdsvis arkivar og specialkonsulent ved Rigsarkivet i København.

Fuglefodring, karnevaller og bandekriminalitet

En historie om indholdet i et par nyligt modtagne politiarkiver

Jørgen Mikkelsen

I årene 1997-2006 gjorde Statens Arkiver en massiv indsats for at indsamle statslige arkivalier. Det blev i alt til 64 hyldekilometer. I bogen *Fra Krag til Krølle-Bent* (2007) kunne chefkonsulent Jan Kanstrup da også glæde sig over, at det såkaldte "afleveringsefterslæb" var forsvundet. Det betød, at myndighederne havde afleveret stort set alle de bevaringsværdige arkivalier, som var mere end ca. 20 år gamle, og som ikke var omfattet af særlige aftaler om udskudt aflevering. Kanstrup bemærkede dog, at der nok også i fremtiden ville dukke ældre arkivalier op "hist og her ... ligesom sten i marken ved forårstide".

I de seneste syv år har Statens Arkiver da også jævnligt modtaget ældre arkivalier – ikke bare fra 1940'erne, 50'erne og 60'erne, men også før 1900. Som regel drejer det sig dog om småklumper, der er blevet overset under tidligere afleveringskampanjer. I nogle tilfælde skyldes det, at myndigheden ikke havde været opmærksom på bevaringsværdien og derfor havde anbragt disse arkivalier sammen med regnskabsbilag og andre kassabilia. På denne måde er Rigsarkivet bl.a. kommet i besiddelse af flere lange rækker af arrestprotokoller.

■ Et af Politigårdens arkivlokaler, få år efter indvielsen i 1924. Det store bygningskompleks rummer i dag langt den største del af de papirarkivalier, som er i Københavns Politis varetægt. Foto: Politimuseet.

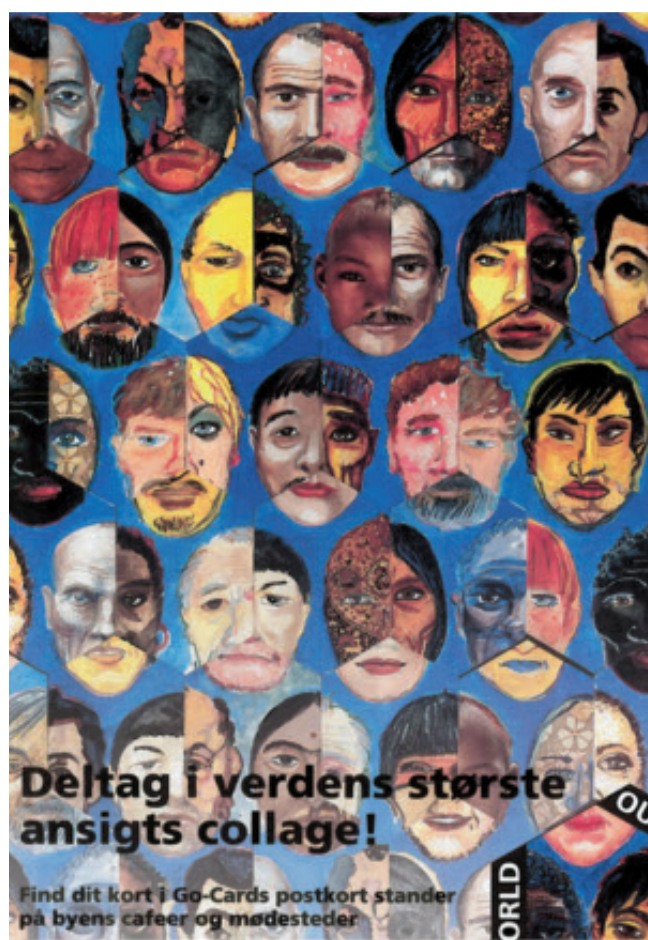
Mange af de ældre arkivalier, der dukker op i disse år, kommer fra politiet. En af de mest interessante afleveringer er fra Københavns Polit, hvor Politigården er ved at blive totalrenoveret. Den indeholder masser af små rum, og nogle af dem har i årtier været brugt til opbevaring af alskens udrangerede møbler, bøger og arkivalier.

Noget af det mest spændende, der er kommet for dagen ved renoveringen, er fire pakker med såkaldte politiplakater, dvs. politiets bestemmelser om lov og orden i hovedstaden, 1815-63. Af andre interessante arkivserier kan nævnes to æsker med betænkninger, korrespondance, avisudklip m.m. om kvinder i politiet ca. 1914-70 og en del rapporter og dagbogsmateriale m.v. om Klaksvik-sagen i 1955, hvor personale fra Københavns Polit blev tilkaldt for at skabe ro i den færøske by. Sidst, men ikke mindst, har vi modtaget et stort antal fotoalbums. De belyser både begivenheder af landsdækkende karakter og betjentenes dagligdag. Til den sidste kategori hører et par billeder fra den hårde isvinter i 1947, hvor flere betjente var ude for at fodre sultende fugle. Det fremgår dog ikke, om det ligefrem blev betragtet som en tjenstlig opgave ...

En anden interessant aflevering vedrører Politimuseet. Gennem mange år har en del politifolk rundt om i Danmark brugt museet som deponeringssted for arkivalier af historisk interesse. Det er helt i orden, så længe det drejer sig om papirer af privat proveniens. Derimod skal politikredsene naturligvis aflevere deres bevaringsværdige embedsarkivalier til det statslige arkivvæsen. Derfor har Politimuseet nu overdraget alle museets statslige arkivalier til Rigsarkivet. Vi kan glæde os over, at museet har passet godt på materialet, selv om en lille del blev beskadiget ved det store københavnske skybrud i 2011.

Afleveringen fra Politimuseet omfatter arkivalier fra omkring 100 arkivskabere. Rigsarkivet har bl.a. modtaget en lang række sager om Københavns Politis Beredskabsafdelings håndtering af særlige begiven-

■ I 1980'erne og 90'erne var de københavnske pinsekarnevaller folkefester, som hvert år tiltrak flere hundrede tusind mennesker. Billedet stammer fra et af de talrige karnevalsprogrammer, som via Politimuseet nu er endt i Rigsarkivet. Her kan man finde materialet i arkivserien: Politimuseet; Emneordnede sager. Museet har udarbejdet en fyl- dig fortegnelse over indholdet i denne sagrække, og den er også afleveret til Rigsarkivet.

heder – fra statsbesøg til 1980'ernes og 90'ernes store pinsekarnevaller. Desuden har vi erhvervet efterforskningsmaterialet fra nogle af de mest markante kriminalsager gennem de sidste 20-30 år. Det drejer sig bl.a. om Blekingegadesagen – 1980'ernes danske sidestykke til Rote Armé Fraktion og De Røde Brigader. Denne sag fylder ca. 13 meter, dvs. 50-70.000 stykker papir.

◆ *Forfatteren er arkivar og seniorforsker ved Indsamling og Bevaring, Rigsarkivet, København.*

■ I december 1884 fik en gård i den sydsjællandske landsby Holsted besøg af en indbrudstyv. Tyven stak af, men efterlod sig nogle fodspor. Tegningen findes i pakken: Næstved Byfoged; Rapporter, korrespondance, domsudskrifter m.v. 1880-1917, som Politimuseet nu har afleveret til Rigsarkivet.

Vestnordisk Arkivkonference i Grønland

25.-29. august 2014

Paarnannguaq Banda Kristiansen

I år var det Grønlands Nationalarkivs tur til at være vært for Vestnordisk Arkivkonference. Et værtskab, der hvert tredje år tilfalder Island, Færøerne eller Grønland. Sidst, i 2011, afholdtes det på Færøerne.

Med Nuuks til tider ustabile vejrlig, ventede vi spændt på dagen for konferencedeltagernes ankomst. Heldigvis artede vejret sig fra sin

gode side, og inden for fire timer landede alle fly planmæssigt med alle 31 udefrakommende konferencedeltagere. Vi kunne ånde lettet op, for forude ventede der deltagerne et særdeles komprimeret program, som meget let kunne væltes af forsinkelser. Lige så snart de sidste var ankommet, indledtes og åbnedes konferencen af førstearkivar, Grete Rendal, Grønlands Nationalarkiv, der bød gæsterne velkommen – hvorefter den første oplægsholder gik på.

Fra Island deltog 22 arkivarer,

fra Færøerne 6, én fra det Samiske Arkiv i Norge og Grønland bidrog med 4 arkivarer. Specielt indbudte var Statens Arkivers områdeleder, Mette Hall-Andersen, som også er Grønlands Nationalarkivs kontaktperson i arbejdet med it-arkivering, samt historiker og tidligere arkivar, dr. phil. Erik Nørr. Endvidere deltog 3 fra Grønlands Selvstyre. Alt i alt var der 38 konferencedeltagere.

■ Deltagerne i Vestnordisk Arkivkonference.

Foto: Mikkel Nohr Jensen.

Fagligt

Selve konferencen blev afholdt på Ilimmarfik i Nuuk (Universitetsparken, hvor også Grønlands Nationalarkiv er placeret). Der var 23 oplæg fordelt over tre temaer.

1. Hvad er arkivets rolle i nutidens samfund?
2. Administrationshistorie og forskning i egne arkiver.
3. Sikkerhed i arkiverne og arkivdannelse og arkivering hos myndighederne.

Socialt

Det sociale samvær foregik hovedsageligt om aftenen med fælles spisning ude på Nuuks forskellige restauranter. På andendagen, efter endt konference, var der reception og rundvisning på Nationalmuseet. Aftenen sluttede med et uformelt besøg hos den islandske generalkonsul, Petur Ásgeirsson. På tredjedagen, efter formiddagens oplæg, blev der afsat tid til en sejltur ind i fjorden, hvor frokosten blev indtaget på det nedlagte fåreholdersted Qooqqut. Der var naturligvis også arrangeret en festmiddag med bl.a. underholdning af den grønlandske trommedanser Leif Saandvig Immanuelson. Han fortalte om sit liv med trommedans og demonstrerede sin kunnen.

Arkivets rolle i nutidens samfund?

Det faglige indhold omhandlede i særdeleshed arkivernes rolle i nutidens samfund, ikke mindst aktuelle problematikker i arbejdet med it-arkivering, registrering, tilsyn, sikkerhed, forskning og formidling samt forståelsen og vægtningen af disse. I forlængelse af ovenstående kom man også ind på arkivernes tilbud til brugerne samt spørgsmålet om eventuelle forbedringer. Flere oplægsholdere tog desuden arkivernes lovmæssige grundlag op, hovedsageligt islændingene, der kunne præsentere en helt ny og frisk arkivlov.

It-arkivering – en udfordring

Nogle oplæg fokuserede på arkivets traditionelle rolle som bevaringsin-

■ Bærplukning.

Foto: Mikkel Nohr Jensen.

stitution og dets sædvanlige funktioner, men, det moderne samfund med dets nye teknologier var specielt i fokus. Disse har medført ændringer fra papirarkivering til elektronisk arkivering samt givet arkiverne større mulighed for digitalt at nå ud til brugerne. Dette er ikke længere en nyhed – men alligevel udgør denne udviklingstendens, kompetence- og ressourcemæssigt en gevaldig udfordring, ikke kun for arkiverne, men også for myndighederne. Omstillingen eller overgangen kræver specielle færdigheder grundet de forskellige teknologiske krav, der stilles til elektronisk aflevering. Island og Grønland har til håndtering af disse udfordringer, valgt den danske model til modtagelse og bevaring, og deler derfor mange erfaringer inden for området. Det tegner til, at Færøerne også vil gå den vej. Øerne befinder sig aktuelt i en sammenlægningsproces indenfor et ABM-samarbejde.

Som en understregning af ovenstående problematikker angående it-arkivering, kan nævnes, at Mette Hall-Andersen, Statens Arkiver, optrådte de forskellige udfordringer.

Den danske model, adopteret af Islands Nationalarkiv, og som Grønlands Nationalarkiv er ved at implementere, stiller en del særlige krav. Myndigheden skal aflevere til de nationale arkiver, som har ansvaret for bevaring. Kravene stiller større krav til sagsbehandlingen for den afleverende og modtagende part, og som afleverende part ikke altid følger. Det kan i sidste ende koste dyrt for myndigheden. Afsluttende kom Mette Hall-Andersen ind på forskellige tiltag til imødegåelse af udfordringerne.

De lovbestemte og uomgængelige teknologiske krav samt mangelen på forståelse af arkivernes centrale rolle i forvaltningen, besværliggør formentlig kontakten mellem arkiv og myndighed. Det mærkes bl.a. ved utilstrækkelige tilbagemeldinger på påkrævede undersøgelser. Ifølge nationalarkivar Eiríkur Guðmundsson, Island, har situationen nødvendiggjort en særlig indsats. Det har bl.a. bevirket en paragraf i den nye arkivlov, der ligefrem kan give fængselsstraf ved overtrædelse. Udover allerede nævnte, påpegedes desuden

■ Auditoriet.

Foto: Grete Rendal.

en gennemgående lav prioritering af arkivernes arbejde hos de tilskudsgivende myndigheder.

Administrationshistorie og forskning i egne arkiver

Der var flere interessante oplæg om de tidlige arkivalier af historisk betydning samt forvaltningen af disse.

Lena Nolsøe kom ind på udviklingen af den tidlige færøske administrationshistorie, der i begyndelsen blev forvaltet af karriereembedsmænd.

Hrafn Sveinbjarnarson fortalte om de islandske reparkiver fra før 1900, hvor historien om disse kan spores tilbage til 1000-tallet. En beskrivelse af disse findes desuden i *Nordatlanten og Troperne*¹.

Den islandske folketælling fra 1703, hvis forudsætning var nød og død, og som nu er blevet en del af verdens kulturarv, blev detaljeret beskrevet af Eiríkur Guðmundsson. Det specielle ved denne folketælling er, at det er den første bevarede på verdensplan.

Hrefna Róbertsdóttir kom ind på den danske centralmagts undersøgelse af det islandske samfund, som det danske Rentekammer iværksatte i 1770-1771. Kommissionens undersøgelsesresultater blev først opbevaret i København, men tilbageleveret i 1928 til Islands Nationalarkiv. Arkivalierne, som er skrevet på islandsk og dansk, er på 4200 håndskrevne sider.

Erik Nørr, historiker og tidligere arkivar, holdt det afsluttende oplæg, hvor han fortalte om den tidlige nordatlantiske skolehistorie.

Sammenfatning

Sammenfattende om konferencen må det konkluderes, at det kompakte program blev fulgt til punkt og prikke, og at vejret hele vejen var med os. Flere deltagere gav desuden udtryk for deres tilfredshed med konferencen, hvor også netværk yderligere blev styrket.

Gennem det tætpakkede program kom man grundigt rundt om de tre overordnede temaer. Det overordnede billede var dog, at det er teknologien, der giver de største udfordringer.

Den teknologiske udvikling er så stor en udfordring, især inden for it-arkiveringsområdet, fordi det er omkostningstungt og et fagligt krævende område. Den økonomiske afmatning er generelt stadig mærkbar, og arkiverne ydes ikke førsteprioritet ved tildeling af økonomiske midler. Inden for disse rammer arbejder arkiverne dog for at løfte de forskellige funktioner og opgaver, der lovmæssigt er pålagt dem.

Forfatteren er arkivar ved Grønlands Nationalmuseum og Arkiv/Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu.

Note

- 1 Kilder til dansk forvaltningshistorie bind V. Redigeret af Erik Nørr og Jesper Thomassen.

■ Trommedansopvisning.

Foto: Mikkel Nohr Jensen.

Ny digital brevutgåva förenar brev och konst

Henrika Tandefelt &
Maria Vainio-Kurtakko

Svenska litteratursällskapet i Finland har i samarbete med Finlands Nationalgalleri gett ut en unik elektronisk brev- och konstutgåva: Albert Edelfelts brev. Utgåvan som är fritt tillgänglig på webben innehåller den finländska konstnären Albert Edelfelts brev och konst från åren 1885 och 1886, och den kommer att kompletteras kontinuerligt. Albert Edelfelt (1854-1905) ofta välformulerade, roliga och innehållsrika brev till modern Alexandra Edelfelt finns nu inte bara tillgängliga i digitaliserad form på webben, utan de är sökbara samt presenterade med bilder av en stor del av den konst som Edelfelt arbetade med och diskuterade i breven. Edelfelts brev ger också en värdefull inblick i hela det sena 1800-talets kulturhistoria.

Albert Edelfelts brev. Elektronisk brev- och konstutgåva är den nyaste av Svenska litteratursällskapets digitala satsningar. I september lades 96 brev och 133 bilder av konstverk och skisser ut på webben. Sammanlagt finns upp mot 1300 digitaliserade brev på omkring 7000 sidor. Utgåvan är unik på många sätt. Den sammanför en enastående enhetlig brevsamling som sträcker sig över tre decennier med ett stort och fint skissmaterial och konstverk som Finlands Nationalgalleri har digitaliserat och gett tillstånd att använda i webbutgåvan som finns fritt tillgäng-

lig på webben på adressen <http://edelfelt.sls.fi>.

Albert Edelfelt – en välskrivande kosmopolit

Edelfelts brev förmedlar stämningarna från den legendariska "nordiska kolonin" i Paris under 1880-talet och från den franska konstscenen där han snabbt blev en insider. Hans kontaktnät var stort och transnationellt. I S:t Petersburg fanns kejsarliga familjen som beställare och västerut fanns de skandinaviska kretsarna och en värld som var Edelfelts genom släktskap och kulturtillhörighet. Längre söderut fanns konstens huvudstad Paris som drog till sig konstnärer, författare och andra som en magnet. Edelfelt rörde sig i konstnärskretsar, inom kulturetablissemang och i aristokratiska salonger. Det är ingen överdrift att säga att han kände alla.

I breven passerar en mängd bekanta namn revy, konstnärer som Zorn och Krøyer, författare som Strindberg och Bjørnson, och den stora svenska sångerskan Christina Nilsson och många till. Av de franska 1880-talsstorheterna syns bl.a. Jules Bastien-Lepage, som blev Edelfelts goda vän redan under studietiden, och andra generationskamrater samt lärare. Alla personer har förts in i utgåvans persontabell och läsaren kan välja att söka t.ex. alla brev där Sarah Bernhardt omnämns. Också platser och orter har på samma sätt gjorts sökbara.

Edelfelts brev till mamman Alexandra Edelfelt är den enhetligaste och tätaste av alla hans bevarade korrespondenser. Breven är skrivna på svenska med inslag av citat och uttryck på andra språk, främst franska. Samlingen ger en helhetsbild av Edelfelts liv och konst från de första åren som fattig student till senare

■ Sida av ett brev sänt från Stockholm 24 mars 1885. Edelfelt skriver där om de två bröderna och löjtnanterna Rosenblad som han även umgåtts med i Paris, "Typiska, icke sant?" frågar han modern, bredvid en liten bild av två identiska, resliga, blonda män med stora mustascher...

Foto: Svenska litteratursällskapet i Finland.

■ Första sidan av ett brev från Monte Carlo i mars 1886 med utsikt från Albert Edelfelts hotellrum. Den vackra akvarellen i grönt och blått, ett av paradnumren, har använts i olika sammanhang som illustration.

Foto: Svenska litteratursällskapet i Finland.

succéer som bland annat porträttet av den berömda vetenskapsmannen Louis Pasteur. Då många av konstverken och konstnärens skisser dessutom är tillgängliga i utgåvan och länkade till brev där de omnämns kan man verkligen följa ett konstnärskap i ord och bild.

Genom breven till modern får vi en inblick i konstundervisningen och utställningslivet i Paris, och i hur

konstkritiken och konstmarknaden fungerade. Dessutom får vi svar på frågor om vardagligt skick och bruk, om tankemönster, värderingar, om det som ansågs passande och inte. Breven har försetts med ämnesord enligt vilka man kan sortera breven och söka intressanta brev. Det går också att göra fritextsökningar som går till de detaljerade brevreferat som breven har försetts med.

Svenska litteratursällskapet stora digitala satsning

Svenska litteratursällskapet har under tio år arbetat med att utveckla den digitala utgivningen, först inom projektet *Zacharias Topelius Skrifter*. De senaste åren har sällskapet gått in för att lägga ut material fritt tillgängligt på webben. Material från sällskapets arkivenheter har redan nu i viss utsträckning lagts ut på den egna webbsidan och på Flickr, Europeana och Finna, webbportaler där vem som helst ska ha tillgång till materialet och ges rätt att använda och återanvända det.

Edelfeltutgåvan bygger på denna princip. Samarbete mellan humanistisk forskarexpertis vid arkivet och digitalteknologisk kunskap på sällskapets avdelning för informationssystemplanering har gjort det möjligt att skapa en lättillgänglig, innehållsrik och sökbar digital utgåva där användaren ska kunna röra sig och organisera brev- och konstmaterial på olika sätt beroende på behov. En viktig ledstjärna i arbetet med den digitala utgåvan har varit att göra den så användarvänlig som möjligt. Målgruppen är forskare inom olika discipliner, museer, lärare och den breda allmänheten. Man ska kunna nöjesläsa, titta på bilder, söka något väldigt exakt eller söka mera allmänt kring något tema.

Det digitala formatet öppnar för oändliga möjligheter i jämförelse med den analoga boken, och till den digitala utgåvans natur hör att den alltid kan och ska kunna kompletteras och förbättras. Projektet pågår ännu under några år vid Svenska litteratursällskapets arkiv.

Skribenterna är redaktörer för den i september 2014 utgivna elektroniska brev- och konstutgåvan Albert Edelfelts brev.

Öppen data ger arkiven nya möjligheter

Tomi Ahoranta

Vid finska arkivverket har produktionen av paket med öppen data inletts och de första förväntas vara klara vid årsskiftet 2014/15. De hänför sig till tre forskningsdatabaser med information om personer som avlidit under krig eller i krigsliknande förhål-

landen. Genom öppnandet av data försöker man skapa förutsättningar för tillämpningar som gör arkivmaterialet mer lättillgängligt. För ett arkiv kan öppen data bereda möjligheter, men produktion av sådan utan egentlig koordinering kan resultera i splittrad praxis.

För arkivverket aktualiserades frågan om produktion av öppen data

i slutet av 2013 då undervisnings- och kulturministeriet kartlade mängden data hos arkivverket som kunde öppnas och vad öppnandet skulle kunna kosta. Efter utredning stannade man för öppnande i det första skedet (2014) av data i tre forskningsdatabaser hos arkivverket: Krigsdöda i Finland 1914-22 (www.arkisto.fi/so-tasurmat), Databas över de stupade

■ Öppnandet av forskningsdatabaserna presenterades vid Öppna Finland 2014-mässan. Evenemanget ägde rum 15-16.9 i kongresscentret Wanha Satama (Gamla Hamnen) i Helsingfors. Foto: Sari Saaristo.

i de finska krigen 1939-1945 (www.arkisto.fi/menehtyneet), Krigsfångarnas dödlighet och personöverlämningar i Finland 1939-1955 (<http://kronos.narc.fi>).

Det praktiska arbetet inleddes senaste vår med instudering av principerna för öppen data. Begreppen definierades i ett tidigt skede genom skiljande på öppen information och öppen data för undvikande av senare förväxlingar. Med öppen information avsåg vi material som kan uppfattas *på mänsklig väg*, vilket de nämnda databaserna redan i sig är. Öppen data definierade vi som *maskinläsbart* material, som för övrigt inte som sådan kan uppfattas av vanliga användare av databaser.

Vi formulerade våra målsättningar så att vi skulle producera s.k. tre-stjärnig data enligt Tim Berners-Lees definition. Där publiceras maskinläsbara data på en icke-kommersiell plattform i CSV- eller RDF-form. En högre klassificering skulle ha förutsatt skapande av länkad öppen data, vilket vi åtminstone i detta skede inte ansåg oss ha förutsättningar för. Ett annat syfte var att generera en process för öppnandet av data. Vi ville utforma processbeskrivningen som ett slags handbok, inbegripande alla arbetsskeden från beredandet av data som skall öppnas till publiceringen av öppen data. Med hjälp av anvisningarna skall man även i fortsättningen kunna förverkliga projekt för öppnande av data.

Redan i ett tidigt skede fick vi en partner i Aalto-universitet i Esbo, som även för egna syften skulle ha användning för data som vi ämnade öppna. Vi anställde en person, som vid Aalto-universitetet skulle företa öppnandet av arkivverkets data och planera öppningsprocessen.

Data från forskningsdatabaserna har under de senaste åren på begäran överlåtits åt dem som behövt materialet. Med ett undantag har

det alltid varit fråga om vetenskapliga syften och datan har använts för produktion av i detta sammanhang erforderliga sampel. Endast i ett fall har data överlåtits för produktion av en kartbaserad tillämpning. Det förefaller som om vi skulle ha inlett produktionen av öppen data i rättan tid, eftersom vi under detta år, redan innan öppnandet av data offentliggjordes, mottagit flera ansökningar om tillgång till data i forskningsdatabaserna, uttryckligen i CSV- eller RDF-form. Eftersom arkiverket inte tidigare mottagit så exakta ansökningar tycks detta vittna om ökande tillämpning och efterfrågan på öppen data.

I mitten av september presenterade vi vårt projekt vid mässan Öppna Finland 2014 i mässcentret Wanha Satama [sv. Gamla Hamnen] i Helsingfors. Mottagandet var mycket gott och flera besökare dröjde länge kvar på vår avdelning. De dryftade vårt projekt och bekantade sig samtidigt med det demonstrationsmaterial som vi fått från Aalto-universitetet. Där hade dödsfallen under vinter- och fortsättningskrigen (1939-40, 1941-44), frontfotografier publicerade av Försvarsmaktens bildcentral (www.sa-kuva.fi, se även NA 2/2013) och digitaliserade fronthågkomster i tidskriften Kansa taisteli – miehet kertovat [sv. Folket kämpade – männen berättar] från 1957-1986 (<http://kansataisteli.sshs.fi>) kombinerats med hjälp av öppen data. Denna plattform gavs namnet Sotasampo [sv. Krigs-Sampo]. Den kommer att utökas med annat material kring samma tema, t.ex. fältdagböcker i Riksarkivet.

Öppen data från forskningsdatabaserna kommer att publiceras på Aalto-universitetets webbplats Linked Data Finland (www.ldf.fi) samt via portalen för öppen data inom den offentliga förvaltningen (www.avoindata.fi). Sistnämnda

portal offentliggjordes vid Öppna Finland 2014, och den innehåller redan nu en beaktansvärd mängd öppen data från den offentliga förvaltningen. Tjänsten utvecklas i syfte att ytterligare förenkla sökandet av material. Undervisnings- och kulturministeriet kunde axla en ännu aktivare roll inom styrningen av myndigheterna beträffande öppen data, särskilt i samband med formulerandet av kvalitetskriterier. Den stora frihet som ämbetsverken nu getts inom detta fält möjliggör innovationer, men leder också till ojämn kvalitet och växlande plattformar för publicering.

Det hör till arkivens viktigaste uppgifter att sprida kännedom om sina bestånd och berätta hur man kommer åt dem. Beklagligt nog är en mycket stor del av befolkningen omedveten om de möjligheter som arkiven bereder forskningen i den egna och t.ex. hembygdsens historia. Avståndet mellan arkiv och medborgare känns stort. Samtidigt är vi privilegierade såtillvida, att webben med alla möjligheter står till vårt förfogande; sociala media underlättar informerandet av intresserade medborgare om t.ex. nydigitaliserat material, arkivverkets digitalarkiv tillhandahåller material oberoende av tid eller plats och information från arkiverket om material och dess tillgänglighet kan hittas på webben. Ur arkivens synvinkel framstår öppen data med sina tillämpningar och möjligheter till sampel som ett utmärkt komplement till denna helhet.

Arkiven har därmed alla förutsättningar att sänka sin tröskel så att det skall bli lika lätt att använda arkiv som bibliotek.

Skribenten är utvecklingschef vid Riksarkivet.

Beslutsfattare, forskare och arkivarier diskuterade privatarkiv

Pertti Hakala

Finska riksarkivet har i några årtionden arrangerat privatarkivträffar, där inbjudna potentiella arkivöverlåtare (politiker, kulturpersonligheter, forskare och andra aktörer) bereds tillfälle att möta företrädare för arkivverket (Riksarkivet och landsarkiven) och övriga arkivinstitutioner. Förberedda inlägg från arkivöverlåtare, forskare

och arkivarier följs av diskussion som i bästa fall kan bli livlig.

Träffen den 27 maj hade en ve-modig underton. Långvariga chefen för RA:s privatarkivenhet Marja Pohjola stod i beråd att gå i pension efter 39 år och 10 månader i arkivverkets tjänst och blev vederbörligen harangerad och avtackad. I och med hennes pensionering försvinner ännu en bit av den privatarkivenhet som i praktiken indrogs för drygt ett år

sedan. Verksamheten har naturligtvis inte upphört, men är nu fördelad på olika ansvarsområden (beståndshandtering, informationsservice) där prioriteterna inte nödvändigtvis är de samma.

Beslutsfattarna

För de inledande inläggen stod två garvade parlamentariker och ministrar, Matti Ahde (sdp) som bl.a. varit talman för riksdagen och Pertti

■ Riksarkivets privatarkivträffar för potentiella arkivöverlåtare, forskare och arkivinstitutioner har varit välbesökta. Så också denna gång. Foto: Matti Tiisanoja.

■ Avgående privatarkivansvariga vid Riksarkivet, överinspektör Marja Pohjola har ordet.
Foto: Matti Tiisanoja.

Salolainen (samlingspartiet = moderaterna), som också hunnit leda Finlands ambassad i London. Ahde rekapitulerade hur lagen om statsstöd för de privata centralarkiven kom till 1974, i ett läge då flera partiavdelningars arkiv skattat åt förgängelsen, och kom ihåg att han själv som ny riksdagsman deltagit i beredningen. Själv från ett hem utan en enda bok hade han i dag ett privatarkiv på 14 hyllmeter, efter den inventering och gallring som Arbetararkivet utfört.

Pertti Salolainen medgav att även han var en arkivnarkoman som samlat material sedan 1955 för att kunna påvisa hur det egentligen gått till (jfr von Ranke: *wie es eigentlich gewesen*), "till skillnad från pressen". Bidrag hade beviljats för inventering och uppordnande av hans arkiv, som efter överföringen till Riksarkivet krympte från 60 flyttlådor till 17. (Dagböckerna hade han behållit.) Som så många andra politiker tänkte Salolainen skriva sina memoarer eller på något annat sätt påvisa sanningen, men var inte säker på att han skulle hinna. Inblickarna i f.d. statsministern Paavo Lipponens memoarskrivande var tydligen inte enbart uppmuntrande.

Forskaren

Centerpartiets f.d. partisekreterare, historikern Pertti Perttula mindes rotandet i gamla papper i bondgården där han växte upp, och redo-

gjorde därefter för sin forskning kring ministern m.m. V.J. Sukkelainen, en central gestalt inom finländsk inrikespolitik under 1950- och 1960-talen. Också Perttula uttryckte irritation över medierna och medieforskarna, vilka inte är förtrodda med partiernas och politikens interna logik. Under sin forskning hade han bl.a. konstaterat att de första versionerna och diskussionerna var mest informativa, innan de slipats ner till blekhet och rundhet. (För egen del innehade han diskussionsprotokollen från centerpartiets riksdagsgrupp 1991-2003.) Perttula drog en lans för dagböckerna, vilka han tillmätte särskilt värde eftersom politikernas minne kan svika. Halvfärdigt material och sådant som enkom tillställts politikerna är informativt och värt att spara, lydde slutklämmen.

Arkivarierna

Marja-Liisa Hentilä som länge verkat vid Arbetararkivet konstaterade att republiken Finland haft 72 regeringar, av vilka 14 letts av Sdp. Hon nämnde en rad politikerarkiv i Arbetararkivet – inklusive Matti Ahdes – och tog särskilt upp långvarige statsministern Kalevi Sorsas (1930-2004) arkiv, vilket kommer att öppnas 2019. Sorsa var en noggrann dokumenterare, som inte själv hann ordna/gallra sitt material; lyckligtvis, ansåg Hentilä. Hon framhöll att ar-

kivet också innehåller privat korrespondens, vilket är sällsynt. En särskild typ är ansökningarna om hjälp i fall där politikerna framstått som sista instans eller utväg. Materialet är inte tillgängligt p.g.a. sin karaktär, men det visar enligt Hentilä att mottagarna satt sig in i fallen och konferrerat med andra politiker.

Riksarkivarie Jussi Nuorteva kommenterade inläggen och prisade stambytena (renoveringarna av vatten- och avloppsledningar) i bostadshus vilka lett till ökad beredskap att överlåta arkiv; Presidentens kansli hade sålunda överfört sitt arkiv till Riksarkivet inför en stundande renovering. Han redogjorde också för anskaffningen av mikrofilm material från Ryssland som pågått sedan 2005, och noterade att det använts av forskarna. Åhörarna påmindes förstås om arkivverkets och övriga arkivinstitutioners tjänster för överlåtare av arkiv.

Pensionären in spe, enhetschef Marja Pohjola fick slutligen ordet. Hon redogjorde för projekt som stannat i minnet, arbetssegrar där misstrodda innehavare av privatarkiv till slut förmåtts att överlåta dem, åtminstone i ett fall efter en eldsvåda som satt fart på ägarna. Även Pohjola konstaterade att dröjsmål med överlåtagandet ofta beror på memoarer etc. eller ett behov att inte ge tillgång till material av delikat natur. Hon påminde till slut om att mycket privat material ännu finns ute på fältet.

Den avslutande diskussionen blev relativt kort. Bekymmer uttrycktes än en gång beträffande privatpersoners material i elektronisk form – hur skall bevarandet tryggas? Professor Heikki Ylikangas, ledande rättshistoriker, drog en lans för pliktleveranserna av officiellt material som blivit kvar hos privatpersoner; enligt gällande lagstiftning får de ju inte inneha sådant.

Evenemanget avslutades med en byffé som gav möjligheter till diskussion, t.ex. om framtiden för inbjudna gästers arkiv. Kontaktskapande verksamhet brukar det kallas.

SAMDOK- og privatarkivkonferansen 2014 samlet arkiv-Norge

Ellen Røsjø, Hans Fredrik Berg, Silvia Alfreider og Ingrid Nøstberg

Årets SAMDOK-konferanse gikk av stabelen på Gardermoen 15.-16. oktober. Den tradisjonelle Privatar-kivkonferansen ble i år lagt samtidig med SAMDOK til ett felles arrangement. Konferansen samlet dermed store deler av arkiv-Norge, med deltakere fra både kommunal, statlig og privat sektor.

Temaene som ble tatt opp favnet bredt, med relevans for arkivarer både i arkivdanningen og depot. Over 200 deltakere hadde funnet veien til Gardermoen, og det ser dermed ut som SAMDOK-konferansen har befestet seg som en av de viktigste felles arenaene for sektoren.

Samla sett

Det overordnede temaet for konferansen var *Samarbeid for samla samfunnsdokumentasjon*. Avdelingsdirektør Gunnar Urtegaard i Riksarkivet innledet kort om målet om samla samfunnsdokumentasjon som tilsier at en skal ta vare på og tilgjengeliggjøre bevaringsverdige arkiver fra alle samfunnssektorer – samt om samarbeidet i SAMDOK og i Europa på arkivfeltet.

Statssekretær Paul Chaffey innledet om digitalisering i offentlig sektor. Rory Staunton holdt et tankevekkende innlegg om Information Governance og behovet for å utvide

■ Nytilsatt riksarkivar Inga Bolstad åpnet årets SAMDOK-konferanse. Over 200 deltakere fra hele arkivfeltet var samlet på Gardermoen i to dager. Foto: Helen F. Nicholson.

■ Rory Staunton fra Strategy Partners i London holdt et inspirerende foredrag om Information Governance for en fullsatt plenumssal. Foto: Helen F. Nicholson.

arkivtjenestenes perspektiv fra Records Management, med eksempler fra både offentlig og privat sektor.

Bjørn Bering og Ellen Røsjo gjennomgikk status for privatarkivfeltet, og understreket behovet for å tenke mer helhetlig og sette i verk tiltak som oppgraderer privatarkivarbeidet slik at vi kan oppnå en samla samfunnsdokumentasjon. Deler av konferansen var oppdelt i parallellsesjonene privatarkiv, kommunale arkiv og arkiv i e-forvaltning. I tillegg fikk prosjektet LoCloud en egen bolk dag to.

Arkivkjerne

Flere av innleggene i parallellsesjonene for *kommunale arkiv* og *e-forvaltning* var relatert til delprosjekter i SAMDOK-programmet. Et viktig prosjekt er knyttet til ambisjonen om å etablere arkivkjerne basert på Noark-standarden som felleskomponent for offentlig forvaltning. I den sammenheng er tjenestegrensesnitt mot Noark 5, presentert i et eget innlegg, en viktig komponent.

Et annet viktig tema er mulighet for løpende overføring fra arkiv til depot. Det er satt i gang prøveprosjekter både i kommunal og statlig sektor på dette. Felles retningslinjer for digitalisering av kommunalt og privat materiale, kartlegging av digitalt skapt materiale i kommunal sek-

tor 1985-2010 og problematikk rundt dokumentfangst av e-post ble også presentert.

Et annet sentralt tema var prosessorientert arkiv. Christina Moberg fra Stockholms stadsarkiv fortalte om innføringen av "proessorientert informasjonsredovisning" ved stadsarkivet, og hvordan dette er blitt implementert i bevarings- og kassasjonsbestemmelsene for Stockholm kommune. Et annet tema var kommunesammenslåinger og konsekvenser for arkiv. Christian Larsen fra Statens arkiver i Danmark fortalte om erfaringene fra "struktureformen" i 2008.

Privat sektor

Det overordnede temaet for konferansen var *samarbeid*, noe som kom tydelig til uttrykk i sesjonen for *privatarkiv*. Flere av innleggene poengterte nettopp samarbeid som både ønskelig og nødvendig. Dette ble belyst både gjennom privatarkivarbeidet ved Drammen byarkiv og gjennom arbeidet med folkemusikkarkiver, der bevaringsarbeidet er spesielt avhengig av et tett samarbeid med ulike organisasjoner og miljøer. Lydarkiver var et eget tema, der bl.a. etiske og juridiske dilemmaer knyttet til vokalarkiver ble problematisert.

Et annet viktig, og tilbakevendende, tema var bevaring av digitalt

skapte privatarkiver og utfordringene knyttet til dette. Eksempler på rutiner og metodikk ble presentert i egne foredrag. Videre ble det fokusert på bevaringsplaner og utarbeidelse av en felles metodikk for dette, noe som er en sentral oppgave innen SAMDOK-privatarkiv.

Åpne data

LoCloud-sesjonen startet med et innlegg om åpne kulturdata, der Riksarkivet, Kulturrådet og Riksantikvaren samarbeider for å tilrettelegge data slik at de er tilgjengelige for alle. Kulturrådet presenterte Norvegiana som en mulig plattform i den forbindelse. Videre ble det presentert to verktøy utviklet for LoCloud: et kartfestningsverktøy og et katalogiseringsverktøy for digitalt innhold og metadata. Til slutt ble det vist hvordan Riksarkivet har jobbet med å tilgjengeliggjøre folketellingen fra 1910 som Resource Description Framework (RDF), noe som gjør det mulig å lenke personer og bosteder til andre kilder.

Av foredragene i plenumssesjonene var spesielt innlegget til Thomas Sødning om arkiv i "nettskyen" tankevekkende for mange. Han advarte sterkt mot ukritisk bruk av skytjenester.

Tine Weirsøe, direktør for Scandinavian Information Audit, fortalte om "Arkivdanning og digital arkivering i privat sektor". Hun viste bl.a. eksempel på integrasjon av virksomhetshistorie i informasjonsstyringen og snakket om sektorspesifikke og felles utfordringer.

Et spennende innlegg om "heistaler" viste hvordan vi arkivfolk selv kan benytte en kort heistur til å få satt arkiv på dagsordenen, hvis man har en liten tale på lager. Konferansen ble avsluttet med en paneldebatt, der de ulike samarbeidspartnerne innen SAMDOK-satsingen diskuterte felles utfordringer framover.

Vil du lese mer om SAMDOK-konferansen, se: <http://samdok.com/>

Skriventene arbeider i Riksarkivet.

Ny app for gotisk handskrift

Arkivverket har lansert ein ny app med namnet *Gotisk håndskrift*. Appen er eit lite kurs i gotisk handskrift som du kan ta med deg i lomma og hente fram når du vil. Den nye applikasjonen kan vere til hjelp om du treng å lese eit ord eller to, om du vil lære gotisk handskrift frå grunnen av, eller treng å friske opp gamal kunnskap. Særleg for arkivbrukarar i Noreg og Danmark kan den nye appen vere eit nyttig verktøy.

Utgangspunktet er ei kyrkjebok med svært fin og tydeleg handskrift frå kring 1850. Frå denne boka er det valt ut hundre vanlege ord, som du

kan øve deg på å lese. Det finst også eit fullstendig alfabet, der du kan etterlikne bokstavane ved å skrive dei med fingeren på skjermen. Appen inneheld dessutan ein nyutvikla gotisk “handskrift-font”. Skriv du inn eigne ord og setningar på tastaturet ditt, vil du kunne sjå korleis dei tek seg ut med gotisk handskrift.

Knut Johannessen, kjend som lærebokforfattar og kurshalder, står for det faglege innhaldet.

Appen kan du laste ned gratis frå Google Play og App Store.

Ny strategi for tilsyn

Arkivverket har utarbeidet en ny tilsynsstrategi for perioden 2014-17. Visjonen for etatens tilsynsarbeid lyder som følger: “Arkivverket skal gjennom tilsyn sørge for bedring av arkivholdet i offentlig sektor, dette inkluderer alle faser av arkiv, fra arkivdanning og dokumentfangst til forholdene i arkivdepot.”

Den nye strategien meisler ut tre hovedmål for tilsynsarbeidet de kommende årene:

1. Kartlegge arkivtilstanden i offentlig sektor med sikte på å kunne sette inn målrettede tiltak for forbedringer.
2. Øke arkivbevisstheten og -kompetansen i offentlig sektor.

3. Anbefale og gi pålegg om tiltak som skal bedre arkivfunksjonene både for arkivdanning og -bevaring.

Svenska Riksarkivet och eARD-projektet

vann eDiamond på eFörvaltningsdagarna

**Ingela Bäckström &
Nora Liljeholm**

I samband med eFörvaltningsdagarna fick Riksarkivets projekt eARD, som utvecklade förslag på förvaltningsgemensamma specifikationer (FGS:er) för e-arkiv och e-diarium, ta emot priset eDiamond Award av tidningen *Offentliga Affärer*.

Priset delades ut under pompa

och ståt på Hamburger Börs i Stockholm på kvällen den 8 oktober 2014. Eftersom projektet är avslutat tog Karin Bredenberg och Nora Liljeholm från FGS-funktionen som förvaltar resultatet emot priset. Karin och Nora var strålande glada då de tog emot priset under festkvällen. I talet tackade Karin alla deltagare i eARD-projektet för deras insatser. Under eFörvaltningsdagarna i Nacka ut-
anför Stockholm deltog Riksarkivet

med en egen monter där vi berättade mer om FGS:er.

- Jag är så stolt och glad över Riksarkivet och våra medarbetare. Det här visar att vi gör rätt saker och att vi är på rätt väg, säger riksarkivarie Björn Jordell med ett stort leende.

Nu fortsätter arbetet med att fastställa befintliga FGS:er och utveckla

■ Karin Bredenberg och Nora Liljeholm, båda vid divisionen för offentlig informationsförvaltning, tog emot priset på Hamburger Börs.

Foto: Sarah Nilsson.

nya, samtidigt som myndigheterna bör sätta igång med att förbereda sina verksamhetssystem för att kunna tillämpa FGS:erna som ett led i den långsiktiga informationsförsörjningen.

Utmärkelsen är instiftat av tidningen Offentliga Affärer och gick till den organisation som under året utvecklat tjänster som underlättat kontakten för Sveriges medborgare och företagare med fokus på nytta i sparad tid eller pengar.

Motivering

Så här löd motiveringen för Riksarkivet.

En e-arkivlösning som resultat av projektet eARD

“Vinnaren av eDiamond Award 2014 har skapat en tjänst som lett till förenklad kommunikation och en ökad effektivitet inom organisationer och myndigheter, vilket på sikt även kommer att skapa effektivare kommunikation med medborgarna. Resultatet från projektet gynnar den offentliga sektorn på många sätt. Det har nu blivit lättare att föra över information mellan olika myndigheter och verksamheter, oberoende vem som är avsändare och mottagare. Detta har inte bara resulterat i besparingar i tid, utan även i pengar. Den vinnande

e-tjänsten är unik då den är den enda i sitt slag och har väckt stort intresse inom och utanför Europa. Med denna e-tjänst kan vi bevara vårt kulturarv.”

eFörvaltningsdagarna är en konferens och mötesplats för IT-stödd verksamhetsutveckling inom offentlig förvaltning. Under två dagar diskuteras nyheter och exempel på verksamhets- och medborgarnära e-tjänster inom offentlig förvaltning.

Skribenterna är internkommunikatör respektive arkivarie i Riksarkivet.

Svar är nu gratis för skolor och bibliotek

Maria Nordström

Folkbibliotek, skolväsendet, folkhögskolor samt universitet och högskolor har från den 1 juli 2014 fri tillgång till Riksarkivets Digitala forskarsal, SVAR. Detta genom en ändring i Riksarkivets instruktion (2009:1593). Beslutet togs den 30 april 2014 och det innebär att tillgängligheten ökar. Förhoppningsvis leder detta till att mindre arkivvana grupper får tillgång till det spännande och intressanta material som finns i den digitala forskarsalen.

Enligt instruktion är Riksarkivet fortfarande skyldig att ta betalt för tillgång till det digitaliserade materialet av övriga användare.

Jätteroligt

De första biblioteken och skolorna som har varit pilotkunder är anslutna för fri tillgång. Nya användare ansluts successivt under hösten.

■ Nu har barn vid Sveriges skolor fri tillgång till den digitala forskarsalen.

Foto: Riksarkivet, Landsarkivet i Visby, Maria Larsson Östergren.

För att få fri tillgång till Riksarkivets Digitala forskarsal behövs ett unikt användarkonto hos SVAR.

– Det här är jätteroligt, säger Anders Nordström, direktör vid

SVAR, och antagligen den största utmaningen vi haft i alla fall inom SVAR:s verksamhet de senaste åren.

“... för allmänheten tillgängligt hvarje helgfri dag”

– öppettiderna i de
nordiska arkivverken

Pertti Hakala

Ovan citerade passus i en *vördsam anmälan* av nyanställda amanuensen vid Senatsarkivet (från 1869 Statsar-

kivet, i dag Riksarkivet) i Helsingfors, Karl August Bomansson, upplyste läsarna av Finlands Allmänna Tidning 23.2.1859 att arkivet i fortsättningen skulle hållas öppet mellan kl. 11 och 13.30 varje vardag. Det

finska arkivväsendet har sedan dess ställt handlingar till forskares och övrigas förfogande och gör förstås fortfarande så i enlighet med den nuvarande arkivlagen (831/1994), vars 7 § bl.a. stadgar om säkerställande av

■ Ögonblicksbild från finska Riksarkivets gamla forskarsal, som fortfarande ibland är rätt välbesökt.

Foto: Finlands riksarkiv.

Institution	Öppettider ca 2004	Öppettider ca 2010	Öppettider 2014
Rigsarkivet/Danmark	må-fre 9.00 – 16.00 lö 9.00 – 16.00 (under perioden 1. sept – 30. april)	må-fre 9.00 – 16.00 lö 9.00 – 16.00 (under perioden 1. sept – 30. april)	ti-fre 9.00 – 16.00 lö 9.00 – 16.00 (under perioden 1. okt. – 31. mars)
Riksarkivet/Finland	må-fre 9.00 – 20.00 lö 9.00 – 15.00	må – fre 9.00 – 18.00 1 lö/månad 9.00 – 15.00	må, ti, to, fre 9.00 – 16.00 on 9.00 – 20.00
Ålands landskapsarkiv	må, on, fre 8.00 – 16.00 ti, to 8.00 – 20.00 lö 9.00 – 14.00	må-on 9.00 – 16.00 to 9.00 – 20.00 lö 9.00 – 14.00	må-to 12.00 – 16.00 fre 12.00 – 15.00
Nasjonalarkivet/Island	må-fre 10.00 – 18.00 lö 10.00 – 12.00	ti-to 10.00 – 17.00 fre 10.00 – 14.00	må-to 10.00 – 17.00 fre 10.00 – 16.00
Riksarkivet/Norge	må 9.00 – 19.30 ti-fre 9.00 – 18.30 lö 10.00 – 14.00	må-ti 9.00 – 18.30 ons-fre 9.00 – 17.00 lö 10.00 – 14.00	må-ti 9.00 – 18.30 on-to 9.00 – 17.00 fre 10.00 – 15.00 1 lö/månad 10.00 – 14.00
Riksarkivet/Sverige	må-ons 8.15 – 18.45 to-fre 8.15 – 16.15 lö 9.00 – 14.00	må-ons 8.15 – 18.45 to-fre 8.15 – 16.15 lö 9.00 – 14.00	må-on 9.00 – 18.45 (Marieb) to-fre 9.00 – 16.15 (Marieb) må 9.00 – 18.45 (Arninge) ti-fre 9.00 – 16.00 (Arninge) må 10.00 – 16.30 (KrA) ti-fre 9.00 – 16.30 (KrA) on 9.00 – 19.30 (KrA) lö 9.00 – 13.30 (KrA)

att handlingar hålls tillgängliga ... och att handlingarna betjänar forskningen som informationskällor. Motsvarande regelverk torde gälla i de övriga nordiska länderna.

Nordisk Arkivnyt har denna gång valt att titta närmare på tillgängliggörandet i de nordiska arkivverken och särskilt en konkret aspekt: öppethållningstiderna. Hur ser de ut i dag, har de ändrats under de 10 senaste åren och om så är, varför? Arkivverken blev också tillfrågade om framtidsutsikterna för öppettidernas del och om den effekt som digitaliseringen haft. Samtliga nordiska länders arkivverk och Ålands landskapsarkiv svarade, vilket borgat för god täckning. Svaren gav även inblickar i de nordiska arkivverken: är de monoliter eller aktörer med möjligheter till anpassning och diversifiering?

På basis av svaren från arkivverken kunde följande sammanställning göras för riksarkivens del. Den är riktgivande eftersom en del riksarkivs (Sverige, Norge, Island) öppettider varit och är andra på sommaren. Riksarkiven har vanligen hållit stängt på sommarlördagarna. De erhållna

uppgifterna om öppettider är inte heller annars helt jämförbara p.g.a. senare organisationsförändringar, sammanslagning av enheter, koncentration av forskarservice m.m.

Även med beaktande av ovan an-

förda förbehåll är trenden entydig för samtliga nordiska riksarkivs del: öppethållningen har kännbart inskränkts i första hand av ekonomiska skäl och på grund av kundernas förändrade beteende. Det snäva eko-

■ Läsesalen i Riksarkivsbyggnaden betjänar såväl Riksarkivet som Statsarkivet i Oslo, ett exempel på sambruk.
Foto: Riksarkivet.

Institution	Läsesalsbesök 2004	Läsesalsbesök 2010	Läsesalsbesök 2013
Rigsarkivet/Danmark	23 283	12 769	17 657*
Riksarkivet/Finland	35 167	27 517	18 589
Ålands landskapsarkiv	2 132	1 217	1 552
Nasjonalarkivet/Island	5 256	2 492	2 717
Riksarkivet/Norge	10 351 (2003)	6 318	5 297
Riksarkivet/Sverige	39 487	17 280	8 821

* Siffran beror på den nyligen genomförda fusionen av Rigsarkivet och Landsarkivet på Själland.

nomiska läget återopades särskilt i svaren från Island och Finland, för det sistnämndas del starkt beklagande tvånget att vidta den åtgärd som man absolut inte velat ta till. För landsarkivens del är mönstret långt detsamma: kortare öppettider på vardagarna, i regel dock med bibehållen öppethållning under någon vardagskväll eller lördag med tanke på dem som inte kan lösgöra sig på tjänstetid, t.ex. p.g.a. förvärvsarbete. I Danmark infördes kortare öppettider först vid landsarkiven.

Kundernas förändrade beteende redovisades i detalj av direktören för norska riksarkivets publikumsav-

delning Øyvind Ødegaard: läsesalsbesöken har halverats under de senaste 13 åren och särskilt fredags- eftermiddagar och lördagar kan kunderna räknas med hjälp av fingrarna. Liknande iakttagelser framfördes av kollegerna vid finska Riksarkivets kundtjänst.

Att släktforskarna rätt långt lämnat forskarsalarna p.g.a. tillgången till digitalt källmaterial påpekas i s.g.s. alla svar. Forskarflykten från det norska Riksarkivets läsesal under de 15 senaste åren uppskattas till ca 10 000 besökare, en inte helt obetydlig siffra. Från Danmark anför liknande besked; införandet av

den "digitala läsesalen" har lett till kundbortfall, vilket i sin tur resulterat i minskad öppethållning. Utlåningen av arkivmaterial till andra institutioner med brandsäkra förvaringsutrymmen (t.ex. bibliotek) har av säkerhetsskäl också inskränkts. I Finland handlar det om strategisk linjedragning; det finska arkivverkets strategi för 2010-2015 betonar vikten av elektronisk kundservice och självbetjäning. Intressant nog har digitaliseringen inte haft någon inverkan på öppethållningstiderna på Island.

Ett enkätsvar från Sverige påminde om att det digitaliserade materialet utgör bara ca 3 % av totalbeståndet, och antog att användarna med ökad mognad och kunskap skulle komma att ändra sitt beteende. Efterfrågan på icke-digitaliserade och ofta mer komplexa handlingar kan därför tänkas öka. Obemannade läsesalar har tydligen varit på tal, men stöldrisker och andra komplikationer avskräcker. Enligt samma svar har forskningstjänsten i och för sig inte någon stor effektiviseringspotential: i praktiken åtgår det endast 1-2 tjänster för att upprätthålla helgdags- och kvällsöppet, i dagens läge kanske ändå minst 2 (en vakt och läsesalsbetjäning). I Danmark har Stadsarkivet i Århus och Erhvervsarkivet delat arkivbyggnad och läsesal, och liknande arrangemang kunde tänkas som ett mer allmänt sätt att tackla problemet.

Inskränkningarna av öppethållningen har förstås väckt irritation bland kunderna, men den tycks i de flesta fall ha varit av övergående slag.

■ Teknologi kan föråldras snabbt. Riksarkivets sal för läsning av mikrofilmer öppnades år 2000, men 15 år senare är kunderna inte många. "Allt" har blivit tillgängligt via webben. Riksarkivet, Helsingfors. Foto: Finlands riksarkiv.

Från Finland inrapporteras dock en samlad protest i mars 2009 då arkivverket inom ett par veckor fick motta 28 skrivelser som vädjade om återställande av de förra tiderna. Beskedet om stängning av Erhvervsarkivets läsesal i Århus – onekligen en drastisk åtgärd – i samband med en fusion av arkivet med landsarkivet i Viborg har mottagits med oförståelse och protester i de lokala tidningarna. Så länge det handlar om partiell stängning tycks irritationen tydligen ebba ut.

Från Sverige inrapporterades ett intressant beslut: Stockholms stadsarkiv har nyligen påbörjat mer anpassat öppethållande, med minskad öppethållning, men på ibland "obekväm arbetstid". Användarna har tydligen varit nöjda. Förfarandet möjliggör forskning också för dem som är i arbetslivet, något som öppethållning under enbart s.k. tjänstetid (vardagar ca kl. 9.00 – 16.30) i praktiken hindrat. Huruvida detta är i samklang med ev. stadganden om att handlingarna skall betjäna forskningen (också annan än professionell sådan?) som informationskällor är en begrundansvärd fråga. Behovet av arkivmaterial har inte avtagit; några svar påminde om att det minskande antalet användare inte inneburit någon större minskning i antalet frambeställda handlingar.

Frågan om framtidsutsikterna för öppethållningens del renderade flera antaganden om fortsatta inskränkningar. Medborgarnas behov av information och intyg på basis av arkivmaterial kan enligt somliga skötas via e-post, webb och telefon. Andra framhöll vikten av tillgång till arkiv också för dem som förvärvsarbeter.

Mycket har hänt sedan början av millenniet då finska Riksarkivet höll öppet mellan kl. 9.00 och 20.00 (lördagar 9.00 och 15.00). *Tempora mutantur.*

■ För 20-30 år sedan rådde det brist på läsesalsplatser, och besökarna måste tidvis stå i kö. Besökarna bereddes därför mer plats, men kort därefter försvann detta behov – en utveckling som ingen kunde förutse. Landsarkivet for Fyn, Odense.

Foto: Leon Jespersen.

■ Även om antalet besökare i läsesalarna sjunkit har behovet av säkerhet ökat. Rädslan för stölder har lett till krav på större säkerhet i läsesalarna. Rigsarkivet, København.

Foto: Torben Eskerod.

Nordiskt landsarkivariemöte ordnades i år på Åland

Åke Söderlund

Den 9-10 september i år samlades landsarkivarier från hela Norden på Åland för att medverka i ett traditionsenligt och fullspäckt program, som i dess nuvarande form ordnats av de nordiska arkivverken sedan år 1992. Enligt Nordisk Arkivnyt (nr 2/1992) togs initiativet till evenemanget Nordiskt landsarkivariemöte på Nordiska arkivdagarna i Härnösand år 1991.

Nordiskt landsarkivariemöte har under dessa år ordnats på många olika orter i Norden. Bifogad faktaruta återger den representativa geografiska spridningen. Detta har otvivelaktigt skapat goda grunder för nordiska landsarkivarier och andra tjänstemän med liknande arbetsuppgifter att bekanta sig med den verklighet som råder i grannregionerna. Detta har gjorts med en särskild förankring i regional offentlig förvaltning, men ej desto mindre beaktande de större sammanhangen.

I år stod Ålands landskapsarkiv för arrangemanget. Landskapsarkivet utgör det självstyrda Ålands arkivmyndighet, och därmed representerade värden också Ålands landskapsregering. Åland har en egen arkivlag för reglering av den offentliga förvaltningen och dess dokumentförvaltning på Åland. Landskapsarkivet förvaltar ett rikligt antal statliga arkiv, arkiv för landskapsregeringen och dess underlydande myndigheter,

kommuner, privatarkiv, företagsarkiv samt församlingarnas arkiv. På sätt och vis är Ålands landskapsarkiven "främmande fågel" bland landsarkiven (i Norge: statsarkiven), men med en verksamhet att reflektera över, inte minst i nordiska sammanhang.

Bland deltagarna fann arrangören dvs. landskapsarkivarie Åke Söderlund även en ämbetsbroder i kollegan från Färöarna Sámal Tróndur Johansen. I år kunde inte representanterna från Danmark delta p.g.a. ett åtagande som band tjänstemännen nämnda dagar. Det oaktat lockade arrangemanget 25 deltagare till Åland. Den norska delegationen bestod av nio deltagare: sju statsarkivarier, ledaren för Samisk arkiv samt regiondirektör Lene Walle från Riksarkivet i Oslo. Från det finska arkivverket deltog samtliga sju direktörer för landsarkiven under ledning av arkivrådet Jarno Linnolahti. Han sköter förutom sin tjänst vid Riksarkivet i Helsingfors tjänsten som direktör för Joensuu landsarkiv. Den svenska delegationen bestod likaså av sju tjänstemän med Eva-Marie Sahlin, chef för Riksarkivets regionala division, som den samlande gestalten.

Under kvällen den 8 september anlände lejonparten av landsarkivarierna till Mariehamn, huvudorten på Åland. Traditionsenligt mötte sällskapet upp i en av anläggningarna, som står för kost och logi på orten – för att träffas i ett mer informellt sammanhang innan det tuffa

programmet kunde inledas följande morgon. Tidigt i arla morgonstund 9.9 samlades deltagarna i parlamentet Ålands lagtings byggnad, där kulturminister Johan Ehn hälsade landsarkivarierna välkomna samt redogjorde för den åländska regeringens visioner på arkivväsendets och dokumentförvaltningens områden. Med ministerns tankeväckande ord i minnet och sinnet åkte sällskapet med buss till kommunen Sund på norra Åland – en av Ålands 16 kommuner – där man samlades i restaurangen Smakbyns faciliteter, ett stenkast från medeltida borgen Kastelholm. Programmet inleddes med lägesrapporter från alla arkivverk. Sámal Tróndur Johansen gav även en rapport från den västnordiska arkivkonferensen på Grönland den 25-29 augusti 2014. Företrädaren för Färöarna och värden för arkivmötet redogjorde även kort för Nordiska ministerrådets möte på Island i april (se närmare Nordisk Arkivnyt, nr 2/2014, s. 84-85).

Sedan blev det dags för årets teman, vilka var uppdelade i fem block. Det första utgjordes av den tidigare nämnda nordiska lägesrapporten, som avlöstes av blocket "Centralarkiv för mindre nyttjat material och/eller sektorvis uppdelning". Astrid Løvlien redogjorde för planerna på ett centralarkiv för hälsovård och en arkivdepå för arkivverket på Tynset i Norge. Juhani Tikkanen presenterade finska arkivverkets arbete med framtagandet av riktlinjer och meto-

■ Glada deltagare i det nordiska landsarkivariemötet uppställda framför kongresshuset Alandica för traditionell gruppbild.

Foto: Ålands landskapsarkiv

der för hur en överföring av handlingar från riksarkivet och landsarkiven till ett depåarkiv i S:t Michel kunde genomföras. Sveriges representanter, bl.a. Ulf Andersson kommenterade inläggen och lyfte fram för diskussion ett antal frågor, som aktualiseras vid dylika storprojekt. Blocket avslutades med ett inlägg, av Inger Messmer kring arbetet med projektet "Norsk olje- og gassarkiv".

Efter lunchen vidtog eftermiddagsprogrammet. Inom ramen för det tredje blocket diskuterades en rad rättsliga och etiska aspekter, säkerhet samt personregister. Tytti Voutilainen inledde med en fängslande redogörelse för hur en främmande maktts säkerhetstjänst utnyttjat vissa brister inom den finländska folkbokföringen efter andra världskriget. Skälet till att denna avancerade operation kunde inledas var det faktum att en del av församlingarnas arkiv

förkommit under kriget. Eva-Marie Sahlin redogjorde på ett allmänt plan om automatiserade tjänster i Sverige och inom ramen för detta om utvecklandet av dylika tjänster för tillhandahållandet av moderna bouppteckningar. Under de inlägg som följde ventilerades bl.a. frågan om skiftande lagstiftning i Norden, som i mångt och mycket styr skapandet av automatiserade tjänster – i synnerhet för ett bredare användarklientel.

Det fjärde blocket fäste uppmärksamhet vid strategisk styrning, ledning och styrning samt statistik. Riksarkivet i Sverige påbörjar under hösten arbetet med införandet av ett stödsystem för ledning och styrning. Göran Kristiansson kunde redogöra för detta projekt. Eva-Marie Sahlin hade ett anförande om hur landsarkiven jobbar med statistik, statistikmått internt och tilldelning

av medel utgående från nyckeltal. Lene Walle stod för ett komparativt grepp och beskrev arbetet med statistik och styrning i det norska arkivverket. Inlägg från de övriga deltagarna uteblev ej. Med lång erfarenhet av nordiskt samarbete kunde t.ex. Kenneth Hänström, Veli-Matti Pussinen och Astrid Løvlien göra intressanta reflektioner i detta sammanhang.

Efter dagens sessioner följde kvällsprogram i Smakbyn och på Kastelholm, där gästerna fick ta del av borgens öden och tidig åländsk historia under ledning av Gun Styrström från landskapsregeringens museibyrå. Efter en stadsvandring i Mariehamn med Folke Wickström och Jerker Örijans som guider (de har nyligen utgett ett verk om stadens historia) kunde mötesdeltagarna umgås och bekanta sig med varandra kring middagsbordet.

Följande morgon fortsatte kon-

ferensen i stadens kultur- och kongresscenter Alandica. Det femte och sista blocket, som var reserverat för mötets andra dag hade fått den korta rubriken "Samarbete". Inom ramen för denna session redogjorde Sámal Tróndur Johansen för sina erfarenheter av ABM-samarbetet mellan arkiv, bibliotek och museer på Färöarna. De övriga deltagarna reflekterade över skillnader och likheter. Maria Press, nyutnämnd svensk landsarkivarie i Östersund som förut verkat inom det norska arkivverket, redogjorde med klar blick för skillnaderna i den nordiska gemenskapen för det norska projektet "Slipp eldrebølgen inn!". Ett annat uppskattat bidrag var Yngve Nedrebøys presentation av *crowdsourcing* i bemärkelsen

hur internetfora kan användas i båda riktningarna dvs. av såväl arkivverkets kunder som tjänstemän vid utvecklandet av elektroniska tjänster.

Innan Nordiskt landsarkivariemöte avslutades med en presentation av Ålands landskapsarkiv var det dags att utse arrangör för nästa nordiska landsarkivariemöte. Vid föregående landsarkivariemöte, i Kristiansand 2013, hade beslut fattats om ett mer informellt landsarkivariemöte 2015 i anslutning till Nordiska arkivdagar i Köpenhamn. Av den anledningen var det dags att utse arrangören för mötet år 2016. Reaktionserna var överväldigande glada när Sámal Tróndur Johansen åtog sig att arrangera ett nordiskt landsarkivariemöte på Färöarna. Arrangören för

mötet på Åland hade nöjet att överräcka en symbolisk stafettpinne – ett USB-minne. Vi hoppas att "minnepinnen" är i gott förvar och att den i sin utformning påminner oss om nya utmaningar inom vårt område och om den lysande framtid som de nordiska landsarkivariemötena har framför sig. De utgör en sambetsform som behövs och ett uttryck för den nordiska gemensamma värdegrund som framträder tydligt i vårt dagliga arbete.

Skribenten är landskapsarkivarie på Åland.

Nordiska landsarkivariemöten 1992-2014

1992	Statsarkivet i Stavanger, Norge
1993	Landsarkivet i Åbo, Finland
1994	Statsarkivet i Hamar, Norge
1995	Landsarkivet i Uppsala, Sverige
1996	Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg, Danmark
1997	Landsarkivet i Åbo, ordnades i anslutning till Nordiska arkivdagar, Finland
1998	Statsarkivet i Kristiansand, Norge
1999	Landsarkivet i Vadstena, Sverige
2000	Erhvervsarkivet, Århus, Danmark
2001	Uleåborgs landsarkiv, Finland
2002	Statsarkivet i Stavanger, Norge
2003	Landsarkivet i Lund, Sverige
2004	Landsarkivet for Fyn, Odense, Danmark
2005	Vasa landsarkiv, Finland
2006	Stockholms stadsarkiv, Sverige
2007	Statsarkivet i Tromsø, Longyearbyen, Svalbard [Sic!]
2008	Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster & Bornholm, Helsingør, Danmark
2009	Statsarkivet i Trondheim, Norge
2010	S:t Michels landsarkiv, Finland
2011	Landsarkivet i Vadstena, Sverige
2012	Landsarkivet for Nørrejylland, Viborg, Danmark
2013	Statsarkivet i Kristiansand, Norge
2014	Ålands landskapsarkiv, Mariehamn och Sund, Åland

Arkiv og lokale smaker

Arkiv og kulturindustri (Archives and Cultural Industries) – Girona 2014

Brynja Björk Birgisdóttir

I år var tema for den årlige ICA konferansen forholdet mellom arkiver og kulturindustrien. Dagene 13.-15. oktober var over 900 deltakere fra 90 land samlet i Girona i Katalonia for å høre foredrag, delta i mindre sesjoner og workshops om det overordnede tema og beslektede emner. Det var seks hovedforedragsholdere (keynote speakers), som alle kom fra fagmiljøer utenfor arkivene. En mesterkokk, en filmskaper, en forfatter, en arkitekt, en fotograf og en musikkviter hvis fellesnevner er respekt for, og bruk av, tradisjoner

og historiske kilder i sitt virke. De berettet om hvordan arkivmaterialet var essensen i deres produkter eller hvordan mangelen på arkivmateriale begrenset eller innvirket på deres produksjon. Felles for budskapet var også viktigheten av arkivene og deres samlinger, viktigheten av at arkivene bevarer kilder til en dypere kunnskap og en mer autentisk kulturproduksjon og kulturformidling.

Av *keynote* foredragsholderne var det mesterkokken Joan Roca som vekket mest oppmerksomhet med sitt visuelle foredrag om familien Roca, deres restaurantdrift og kulinariske filosofi. Han fortalte om de tre brødrene Roca, som i dag driver

■ Teorien ble omdannet til praksis, da Roca brødrene serverte mesterlig konferansemiddag for hele ensemblet.

Foto: Brynja Björk Birgisdóttir.

Michelin anerkjente restauranter i Spania, deres oppvekst i besteforeldrenes og foreldrenes beskjedne restaurant i Girona og om hvordan de viderefører lokale tradisjoner samtidig, som de ivaretar lidenskapen for å skape nye kulinariske mesterverk. De former sitt særegne uttrykk med å skape harmoni mellom tradisjonelle smaker og moderne teknikker, et resultat av kontinuerlig forskning, innovasjon og kreativitet. Roca brødrene var ansvarlige for konferansemiddagen i Girona hvor deltakerne fikk smake teorien i praksis.

Forfatteren er avdelingsleder ved Islands Nationalarkiv.

■ Joan Roca holder foredrag om arkiv og kulinariske tradisjoner for over 900 sultne konferansedeltakere.

Foto: Brynja Björk Birgisdóttir.

Nordisk Arkivnyt – nyt

Leon Jespersen

Mailboksens overraskelser

I de sidste fem år har jeg som hovedredaktør åbnet min mailboks med stor nysgerrighed, når bidragene til bladet kom. Hvad er der sket i de enkelte lande? Hvilke historier har redaktørerne opstøvet? Det kan lyde som en kliché, men hver gang bliver man overrasket over, hvor meget der foregår i de nordiske arkiver. Som redaktør læser man – sikkert som den eneste – hele bladet hver gang, og får dermed et godt indtryk af forholdene i de enkelte lande. Når man så også får sat ansigter på navnene, bliver det hele meget nærværende. Bladets titel – arkivnyt – får én til at fundere over: Hvad er en nyhed? Når man læser bladet, står det nemlig klart, at nyheder har et forskelligt indhold i de respektive lande, at nyheder er noget relativt.

Hvad er en nyhed?

Der findes flere definitioner. En ofte benyttet definition fokuserer på fem kriterier: *aktualitet*, *væsentlighed*, *identifikation*, *sensation* og *konflikt*.

■ Leon Jespersen

Nordisk Arkivnyts redaktion drøfter til stadighed nyhedskriterierne, og hvordan artikler kan vinkles. De to sidste kriterier har især relevans for tabloidaviser. Og når Nordisk Arkivnyt kun udkommer fire gange om året, kan det også være vanskeligt at bringe *sensationer* eller for den sags skyld dugfriske nyheder. *Konfliktstof* har heller ikke den samme relevans.

Aktualitet kan forstås på flere måder. Det behøver ikke kun at referere til, hvornår en begivenhed fandt sted, men kan også ses i forhold til læserens viden. Især den sidste tolkning er relevant for Nordisk Arkivnyt. I bladet bringes informationer om mange begivenheder, der har fundet sted for et stykke tid siden, men som andre nordiske læsere ikke nødvendigvis kender. For dem er det en nyhed.

I en digital tidsalder kan det måske være overraskende, at et papirbaseret blad, der udkommer hvert kvarter, kan være en god nyhedskanal. En gang, når der kommer en nordisk arkivportal – og et digitaliseret Nordisk Arkivnyt? – kan situationen ændres.

Kravet om aktualitet afbalanceres af, at artiklerne i nok så høj grad skal informere nordiske kolleger om indholdet i tiltag, projekter med mere, der kan indgå som baggrundsviden i deres daglige arbejde. I journalistjargon kaldes det meget passende “arkivviden”. De nordiske arkivvæsener og arkivarer samarbejder, og Nordisk Arkivnyt er blot én af flere nordiske kontaktflader, der blandt andet omfatter rigsarkivarmøder, nordiske arkivdage og nordiske ekspertseminarer.

Kravet om *identifikation* refererer til, at læseren identificerer sig

med eller lever sig ind i en skildret person. For Nordisk Arkivnyt er det mere relevant, at læseren genkender sig selv, situationen og det skildrede. Derfor er det mere oplagt at pege på *væsentlighed*. At stoffet er vigtigt og væsentligt for læserens arbejde.

Læseren på krogen

Nordisk Arkivnyts redaktion har derfor lagt vægt på, at artikler vinkles nordisk. At forhold i ét land så vidt muligt præsenteres som et mere generelt, et fælles fænomen, som læseren i et andet land kan genkende. Den velkendte aha-oplevelse. Hvis det nationale aspekt fortoner sig til fordel for det alment kendte, øges chancen for, at læseren interesserer sig for artiklen – og læser videre.

Ved hvert redaktionsmøde diskuteres andre sider af bladets appel til læserne, blandt andet fængende overskrifter og gode illustrationer. “Læseren-på-krogen”, en overskrift der fanger læseren, er et velkendt trick, og stereotype billeder er søgt erstattet af mere varierede, lige som antallet af illustrationer er vokset støt gennem årene.

Fra dagspressen kendes “nyhedstrekanter” – hvor det vigtigste bringes først, og hvor læseren får flere detaljer, jo længere man kommer ned i artiklen. Det er ikke et krav i Nordisk Arkivnyt, hvor mange artikler har et informerende formål.

Formålsparagraf til serviceeftersyn

Nordisk Arkivnyt har en god formålsparagraf, når bladet blandt andet skal omtale udviklingstendenser, initiativer, projekter, personalia og bogomtaler, for blot at nævne nogle af dem. Der nævnes også omtale el-

ler referater af bidrag i udenlandske tidsskrifter. Det er eviggyldigt og fornuftigt. Lige som bladet har formålsparagraffen en del år på bagen. Nordisk Arkivnyt fylder snart 60. Alder er i sig selv intet kvalitetsstempel, men det er vist unikt, at fem lande i to generationer har samarbejdet om et fælles nyhedsorgan. På nogle punkter kan man mærke, at formålsparagraffen blev formuleret i et papirsamfund – og før internettets tid. At bladet blandt andet skal formidle indtryk fra udenlandsk litteratur er fornuftigt, men formålsparagraffen kunne ikke forudse dagens hurtige informationsflow.

Hvis formålsparagraffen var utidssvarende, havde redaktionen ønsket den ændret. Den har imidlertid været funktionsduelig, men som en bil bør den fremover have et periodisk serviceeftersyn.

Større faglighed

At bringe nyheder i et blad, der udkommer fire gange om året, kan ses som et problem. Omvendt bliver – som nævnt – mange nyheder i de nordiske arkivvæsener først kendt, når de bringes i Nordisk Arkivnyt. Så på den måde fungerer bladet som et nyhedsorgan. En anden ting er, at bladet i øget grad har lagt vægt på andre aspekter. Der står i formålsparagraffen, at bladet ikke skal være et tungt, fagligt arkivblad. Artiklerne er gerne korte og letlæste; men i de sidste år har vi søgt at give artiklerne større, faglig vægt. For eksempel er omtale af en reception en begivenhed, men hvor vægten bør lægges på dens symbolværdi, der kan være indholdet af det projekt eller den bog, der markeres.

Et enkelt nummer har vi udgivet som temanummer, hvad der for så vidt ikke lægges op til i formålsparagraffen; men nummeret blev godt modtaget. Temaartiklerne var ikke tunge, men opridsede forskellige udviklingstendenser, problematikker m.m. Ny er også rubrikken "synspunkter", hvor indbudte skribenter

■ Foto: Leon Jespersen / Charlotte S.H. Jensen

har haft spaltepads til holdningsbaserede indlæg. Nordisk Arkivnyt har de sidste år bragt flere kortfattede artikler, ledsaget af links til steder, hvor læsere kan få mere information. Nogle gange har vi valgt at bringe en meget kortfattet information, fx om en rapport, og så lagt hele rapporten på Nordisk Arkivnyts hjemmeside. En sådan tilgang tilgodeser både et letlæst blad, og muligheden for at gå dybere ned i materialet.

Nordisk samarbejde og komparation

De nordiske lande og arkivvæsener ligner hinanden meget. Nationalarkiverne arbejder tæt sammen, og Nordisk Arkivnyt er blot ét af samarbejdspunkterne. Mens redaktionen har ligget i Danmark, har vi indført fælles-nordiske temaartikler, der supplerer andre artikler med et nationalt sigte. De fælles-nordiske temaartikler tager udgangspunkt i sammenligninger, og de er blevet godt modtaget. De fælles-nordiske temaartiklers vægt forskyder sig fra "sådan-gør vi" til fokusering på ligheder og forskelle. Først ved at sammenligne opdager man, hvad der er

unikt og generelt, hvad der kan være nationalt betinget osv. Det giver kun mening at sammenligne forhold, der ikke er vidt forskellige. Derfor er det ikke overraskende, at man inden for velfærdsstatsforskningen taler om en nordisk velfærdsstat, men med fem undtagelser.

Og fremtiden?

Nordisk Arkivnyt er rigsarkivarernes blad. De udgør Udgiverrådet, der fx bestemmer, om bladet fortsat skal udgives på papir eller digitalt. Der er argumenter for begge dele. Et digitalt blad, der lægges offentligt tilgængeligt på nettet, vil reducere udgifterne, påvirke udgivelsesrytme og fremme dets status som nyhedsorgan. Det vil heller ikke give de samme begrænsninger mht. omfang. Omvendt har mange udtrykt, at det er rart at have en papirversion i hånden, at man hellere læser en papirversion end en digital (der naturligvis kan udprintes). Der venter mange udfordringer, og Nordisk Arkivnyt kan inden for de næste få år undergå store ændringer. Men det er Udgiverrådets afgørelse.

“Jeg er et veldig utålmodig menneske”

Fredrik Larsen Lund

Norge har fått ny riksarkivar. 1. oktober tiltrådte Inga Bolstad som leder for Arkivverket. Hun etterfølger Ivar Fønnes som gikk av med pensjon før sommeren. Bolstad kommer fra jobb som leder for Skatteetatens IT- og servicepartner (SITS). Der hadde hun ansvaret for å levere IT-, administrasjons- og eiendomstjenester til det norske skatteverket, med den årlige selvangivelsen som det viktigste produktet.

Nå har Inga Bolstad altså skiftet beite fra Skatteetatens kontorblokker på Helsefyr i det østlige Oslo til arkivet ved kanten av Nordmarka.

Hvordan har det første møtet med Arkivverket vært?

“Det har vært mange dyktige og hyggelige folk, og jeg er blitt veldig positivt og godt mottatt. Jeg synes det har vært spennende å møte ledergruppen min. Det var vært hektisk, mer hektisk enn jeg egentlig trodde.”

“Så er det også litt annerledes enn det jeg er vant til. For eksempel det å komme inn i et kontorbygg med cellekontorer, lange ganger og eget kontor er en veldig stor forandring. Jeg er vant til at vi jobber i mye åpnere landskap med tettere samhandling og ser hverandre mye mer. Men det er ikke dermed sagt at vi skal ha kjempestore åpne landskap.”

Hvorfor ville du bli riksarkivar?

“Jeg hadde ikke bestemt meg for å søke noen ny jobb jeg nå, men til sammen har jeg vært syv år i Skattedirektoratet og syv år i SITS. Kombinert med det, og med alderen min, hadde jeg sagt til meg selv at jeg en dag skulle slutte i etaten. Jeg så at stillingen som riksarkivar var kunnigjort, men bladde raskt forbi. Da jeg ble oppringt og spurt om jeg kunne være interessert, tenkte jeg det kunne vært fint å snakke med rekrutteringsbyrået uansett. Så syntes jeg stillingen virket spennende fordi det er en viktig institusjon i Norge; det er noe med samfunnets hukommelse og hva det innebærer av samarbeid med kommuner, forvaltning og andre virksomheter – kombinert med Arkivverkets utfordringer når det gjelder digitalisering og det å skape fremtiden. Nå er jeg også etatsdirektør selv, og det er en utviklingsmulighet for meg kontra det å rapportere til en etatsdirektør.”

Hvem er Inga Bolstad?

“Jeg er en person som er opptatt av å bidra til å skape stolthet i organisasjonen. Det har vi et veldig godt grunnlag for i Arkivverket, og det er jeg glad for. Akkurat nå er jeg kjempestolt av jobben jeg forlot, men jeg merker at jeg kommer raskt inn i Arkivverket. Jeg er opptatt av å få ting til sammen, jeg er opptatt av helhet. Hvordan kan vi sammen gjøre valg og prioriteringer som er best for Arkivverket?”

“Jeg er veldig preget av å ha vært en leverandør. Hva er det vi skal levere? Jeg er i bunn og grunn et veldig utålmodig menneske. Hva kan vi gjøre bedre? Mitt motto har hele tiden vært: litt bedre enn i går. Og så er jeg i godt humør og en åpen og uformell person.”

Hvilke kvalifikasjoner har du som gjør deg egnet til å være riksarkivar?

“Kort fortalt: kjennskap til forvaltningen, fra en stor statlig virksomhet som er ansett å være et lokomotiv på IT i offentlig sektor. Jeg har mye omstillings- og endringserfaring. Og min erfaring som leder.”

“Jeg har ikke historie hovedfag og kommer aldri til å få det, men her er det utrolig mange flinke fagfolk. Sammen kan vi spille på hva organisasjonen er god på og hva jeg er god på, så skal vi kunne klare å bevege oss godt fremover.”

Hva slags erfaring har du fra å jobbe med arkiv?

“Så lenge jeg har vært i Skatteetaten har arkiv vært mitt ansvarsområde. Det arkivfaglige var i SITS, og vi hadde også alle systemene. Ephorte [system for saksbehandling i offentlig sektor, red. anm.] var mitt ansvar, og jeg har ledet et arbeid med kassasjonsregler i sin tid.”

■ Riksarkivar Inga Bolstad fotografert på sin første arbeidsdag i Arkivverket mens hun fikk en omvisning i magasinene under Riksarkivbygningen i Oslo. Her står hun foran deler av stattholderarkivet fra 1572-1771. Foto: Helen F. Nicholson.

Det er gjort et poeng ut av at du er den første kvinnelige riksarkivaren i Norge. Kommer vi til å merke det på noen måte?

“Jeg synes det er veldig bra at det tilsettes en dame i riksarkivarstillingen, og jeg synes det er viktig at vi får inn kvinnelige toppledere i statsforvaltningen. Men om Arkivverket vil merke at jeg er dame er vanskelig å svare på.”

Hva blir dine viktigste oppgaver som riksarkivar den første tiden?

“Det er viktig for meg å bli kjent med organisasjonen og kulturen, og ha ydmykhet overfor det som er. Det er også viktig at Arkivverket skal bli kjent med meg. Utover det er

det viktig å legge planer for 2015 og foreta prioriteringer. Jeg kommer til, gjennom ledergruppen, å starte opp igjen en strategiprosess. Hva skal være målbildet for Arkivverket på lang sikt, og hvordan bryte det ned til årlige mål? Hva skal vi ha fokus på fremover? Det er viktig for meg. Jeg ser fremover, jeg ser ikke bakover.”

Hva ser du foreløpig som de fremste utfordringene for Arkivverket?

“Det er både å bevare og tilgjengeliggjøre digitalt skapt materiale, og å sikre magasinkapasitet og håndtere papirarkivene som fremdeles er ute i forvaltningen. Jeg tror begge områdene er ganske presserende å ta tak i sammen med organisasjonen.”

Mange er bekymret for hvordan vi skal ta vare på det elektronisk skapte materialet. Hva kan du tilføre på den fronten?

“Jeg kan tilføre erfaringer fra hvordan vi har jobbet med IT-relaterte spørsmål og brukt IT til å fornye Skatteetaten. Jeg har nettverk; Skatteetaten er jo en avleverende virksomhet – hvordan tenker de? Skatteetaten har vært gode på å fornye etaten gjennom å se organisasjon, teknologi og mennesker sammen. Og så er det mye bra tanker her, det må jeg bare si. I tillegg kan jeg kanskje bidra til at vi kobler ledergruppen tettere sammen og i større grad ser helhetlig på ting.”

Din forgjenger Ivar Fønnes lanserte slagordet "arkivene ut til folket". Har du noen tanker om hva som kan bli slagordet eller den store satsingen i din periode?

"Arkivene ut til folket er en fin visjon, men jeg har lyst til å spille på lag med organisasjonen – at vi sammen har en visjon. Jeg kunne tenke meg å ikke bare lansere noe som er Inga sitt, men hva er det vi ønsker ut fra de strategiene vi legger?"

Arkivverket forvalter en viktig del av den norske historien med alle de historiske arkivene vi har. Hva tenker du om den oppgaven i fremtiden?

"Her har Arkivverket en viktig rolle i samfunnet ved å være nasjonens hukommelse. Arkivverket er veldig flinke, og er kommet langt med å

digitalisere og synliggjøre mange ting. På hvilken måte rykker vi videre frem? Jeg tror vi med fordel kunne vært enda mer synlige i det å få frem all den kunnskapen denne etaten sitter på; det er enormt!"

Da du ble utnevnt i sommer, uttalte statsråden at du har "hatt ansvar for å lede store omstillingsprosesser". I hvilken grad vil Arkivverket nå gjennomgå en omorganisering?

"Man omorganiserer ikke bare for å gjøre noe. Først må vi definere hva vi vil oppnå. Vi må få opp en tydelig strategi. Strategi gir struktur. Så må man se på hva det betyr når det gjelder omstillinger."

"Mitt ideal er at vi kontinuerlig jobber for å bli bedre, og for å bygge en kapasitet inn i organisasjonen.

For å komme dit kan det hende man må gjøre noen større grep, men det må vi finne ut av. Og jeg skal love at da må vi ha gode og ryddige prosesser."

Vi har snakket om utfordringer og mange krevende oppgaver. Men hva gleder du deg mest til å ta fatt på?

"Jeg gleder meg til å komme meg ut og treffe folk. Deretter er det å få struktur på arbeidet – få opp tydelige forventninger til meg. Hva gjør vi på kort og lang sikt? Jeg trenger en plan. Og jeg er ved godt mot!"

Skribenten er rådgiver i Riksarkivet.

FAKTA

- Inga Bolstad (48). Riksarkivar og leder av Arkivverket fra 1. oktober 2014.
- Før det var hun direktør for Skatteetatens IT- og servicepartner (SITS).
- Diplomøkonom og master i strategi og ledelse fra Handelshøyskolen BI.
- Kommer fra Heggenes i Øystre Slidre i Valdres. Nå bosatt på Ekeberg i Oslo.
- Samboer med Håkon. Sammen har de to døtre – Sara og Selma.

Ingenlunde et forspilt liv!

Eirik Hachvaag Andersen

Overskriften gjengir Liv Myklands konklusjon i et foredrag hun holdt på vegne av arkivarstanden under de norske historikerdagene i 1992. Når hun nå selv har gått av med pensjon, kan vi med sikkerhet si at hun fikk rett – i det minste på egne vegne. Liv har bokstavelig talt skrevet seg inn i norsk arkivhistorie som forfatter og medforfatter av betydelige referanseverk for arkivfaget. Likevel vil hun kanskje først og fremst bli husket

som Norges første kvinnelige statsarkivar.

Liv startet sin karriere som arkivaspirant ved Statsarkivet i Bergen i 1976. Etter et par vikariater i Bergen begynte hun som arkivar ved Statsarkivet i Stavanger i 1978. Mellom 1980 og 1982 var hun vikar som styrer ved Aust-Agder Arkivet i Arendal – ikke langt fra familiegården Mykland i Froland kommune. Her startet hun hun, blant annet sammen med Kjell-Olav Masdalen, et samarbeid som senere ledet til utgivelsen *Administrasjonshistorie og arkivhistorie – kom-*

munene (1987). Hun fikk jobb som arkivar ved Statsarkivet i Hamar i 1982. Her påtok hun seg flere verv, og satt blant annet i styret for Norsk lokalhistorisk institutt i flere år.

I 1987 ble hun ansatt som statsarkivar ved det nyopprettete statsarkivet i Tromsø, og ble med det Norges første kvinnelige statsarkivar. I Tromsø ledet hun arbeidet med å bygge opp en arkivinstitusjon helt fra grunnen. Hun tok initiativet til sikring av arkiver fra Svalbard og bidro til opprettelsen av Samisk arkiv. Som religionsviter har hun alltid hatt

■ Liv Mykland og daværende riksarkivar John Herstad fotografert under en konferanse i Beijing i 1996.

Foto: Lars Rumar.

en dyp interesse for kirkelige arkiver, og ga ut boka *Fri religionsutøvelse i 150 år – kilder til dissidentenes lokalhistorie* i 1997.

Det påfølgende året var Liv redaktør for boka *Alf Kiil – Et livsløp blant arkiver*, hvor hun også bidro med fire kapitler. Nettopp arkivfagets teori og historie er blant Livs største interessefelt, og til Vettre-seminaret i 1999 hadde hun utarbeidet en foreløpig bibliografi til Arkivverkets historie. Selv fremholder hun Egil Øvrebø som sitt største forbilde i Arkivverket, mens undertegnede bare er en av mange som har latt seg lokke til arkivfaget av Livs kunnskap og engasjement.

Som statsarkivar deltok Liv i en rekke faglige fora – både nasjonalt og internasjonalt. Hun markerte seg som en engasjert foreleser og en

forkjemper for arkivaryrket. Hun var norsk rapportør til ICA-konferansen i Montreal i 1992 og holdt hovedforedrag om arkivarprofesjonen. Senere var hun medlem i *Sub Commission for Professional Promotion* fra 1994 til 1996 og *Sub Commission for Communication* fra 1996 til 2000.

Tidligere generalsekretær i ICA, Joan van Albada (1998-2008) sier om Liv: "Liv has been very active and productive, both content and socially wise in the formal roles she had in ICA. Besides she was a blessing outside the meetings. Her qualities as a listener and a commentator/contributor were highly appreciated. I was very happy that John Herstad gave her full support 1994-2000."

John Herstad, som var riksarkivar i Norge mellom 1982 og 2006, sier om Liv: "Hun var en enestående

inspirator og viktig rådgiver for meg i hele min tid som riksarkivar. Hennes begeistring, kreativitet og humoristiske sans gjorde henne til en uerstattelig medarbeider og venn."

Liv Mykland fikk permisjon fra statsarkivarstillingen i Tromsø for å skrive *Håndbok for brukere av statsarkivene* (2005). Fra 2001 gikk hun over i en stilling som opplæringsleder i Arkivverket før hun avsluttet karrieren som seniorrådgiver ved Statsarkivet i Trondheim.

Vi takker av en av Norges mest engasjerte og publiserte arkivpersonligheter, og ønsker henne hell og lykke i pensjonisttilværelsen!

Skribenten er rådgiver ved Statsarkivet i Trondheim.

Kulturvernpris

Marianne Herfindal Johannessen ved Statsarkivet i Bergen har fått Bergen kommunes kulturvernpris for 2014 for sitt arbeid og engasjement innenfor lokalt kulturvern.

Som grunnlag prisen ligger Mariannes utrettelige arbeid for bevaring av historiske minner i Åsane, og for formidlingsarbeidet hun gjør gjennom Bergens Tidende. Utdelingen skjedde fredag 12. september. Prisen er på 50 000 kroner.

■ Marianne Herfindal Johannessen er tildelt Bergen kommunes kulturvernpris for 2014. Foto: Anette Clausen / Statsarkivet i Bergen.

Arja Rantanen disputerade för doktorsgraden

Pertti Hakala

Direktören för Vasa landsarkiv, filosofie licentiat Arja Rantanen disputerade fredagen den 17 oktober 2014 vid humanistiska fakulteten vid Åbo Akademi med doktorsavhandlingen *Pennförfattare i periferin. Österbottniska sockenskrivare 1721-1868*. Avhandlingen belyser sockenskrivarna som yrkeskår, dess verksamhet och betydelse från Stora nordiska kriget till

införandet av kommunalförvaltningen.

Tillfrågad om sitt forskningsämne uppger Arja Rantanen i Vasabladet 12.10 att hon börjat intressera sig för sockenskrivarna redan vid senaste millennieskifte. De hade stor betydelse i det österbottniska lokalsamhället i ett landskap som inte hade några herrgårdar och där bönderna hade råd att använda deras tjänster, påpekar hon. Skrivarna valdes av tinget, vilket gav dem en demokratisk

förankring. Att en kvinna, laihelabon Helena Berg, som änka övertog en del av sin avlidne skrivarmand sysslor noteras även i samma artikel.

Närvarande arkivkolleger uppgav senare att disputationen varit "en riktig disputation", som tagit mer än två timmar. Opponent var professor Per Sörlin vid Mittuniversitetet, Sundsvall. Hans recension av avhandlingen ingår i detta nummer av NA (se s. 199).

■ Förväntansfull disputand. FL Arja Rantanen på väg till katedern och doktoratet, iakttagen av förra landsarkivarien i Härnösand Carina Strömstedt. Foto: Henry Byskata

Ny landsarkivarie i Vadstena

Fil. dr. Björn Segrell har efterträtt Eva-Marie Sahlin som chef för Landsarkivet i Vadstena. Björn har varit verksam som universitetslektor vid Linköpings universitet där han också disputerade 1995 med avhandlingen "Den attraktiva kusten. Synsätt, konflikter och landskapsutnyttjande".

Vid sidan av undervisning och forskning har tjänsten vid universitetet också inneburit att Björn varit studierektor under en sjuårsperiod och fungerat som ansvarig för geografiämnet vid lärarutbildningen.

Som lektor i geografi med inriktning på kulturgeografi har han använt arkiv i sin egen forskning men också iklätt sig rollen som arkivambassadör i sin strävan att förmå studenter att använda arkivmaterial, bl.a. genom återkommande besök på landsarkivet. Inriktningen på hans egen forskning och undervisning har till stor del varit det svenska odlings- och stadslandskapet.

■ Björn Segrell, ny chef vid Landsarkivet i Vadstena.

Foto: Privat.

◆
Andreas Wallgård.

Nordisk Arkivnyts hjemmeside

Se Nordisk Arkivnyts hjemmeside:
www.arkivnyt.nu

Arkivfag i en brytningstid

– sett fra Arkivakademiet

Fredrik Larsen Lund

André Neergaard (red.). Dokumentasjonsforvaltning og arkiv i det 21. århundre. Fagbokforlaget, Bergen, 2014. ISBN 978-82-321-0368-3.

Arkivfaget og arkivaryrket er i endring, både på dannelses- og depot-siden. I den nye antologien *Dokumentasjonsforvaltning og arkiv i det 21. århundre* drøfter 13 eksperter aktuelle problemer og løsninger innen forskjellige deler av det arkivfaglige området.

Boken er også et avslutningsverk: Den markerer slutten studietilbudet til stiftelsen Arkivakademiet, som i mer enn 20 år har stått for utdanning av arkivarer innenfor arkivdanningen. Artikkelsamlingen representerer et utsnitt av undervisningen det siste året.

“Arkivfunksjonen har de siste 10-15 årene gjennomgått store endringer. Fra å ha mer ‘perifere’ funksjoner med ansvar for journaler og papirbaserte arkivløsninger har arkivet beveget seg over til å være ‘hjertet’ i organisasjonen, med ansvar for tunge elektroniske arkiv og dokumentasjonsløsninger,” skriver Jacob Sonne, avdelingsdirektør i Statens Vegvesen, i innledningen til sitt bidrag.

Denne erkjennelsen ligger som et premiss for hele denne samlingen av artikler, og viser at arkivaryrket prøver å omstille seg og ta nye posisjoner

i møte med den digitale kommunikasjonsrevolusjonen.

Det er ingen tvil om at spørsmål knyttet til elektronisk skapt arkivmateriale dominerer artikkelsamlingen. Således redegjøres det blant annet for internasjonale standarder, tekniske aspekter ved arkivsystemer, digital signering, digital langtidsbevaring og tilgjengeliggjøring. Dagsaktuelle problemstillinger tas også opp til drøfting, som arkivering av innhold i sosiale medier og bruk av skyteknologi til lagring av data. To kapitler er viet privatarkiver spesielt.

Til tross for det naturlige fokuset på elektroniske arkiv, gir antologien også leserne en påminnelse om at tilvekst av papirarkiver og fysisk bevaring av analogt materiale fremdeles vil være relevant i lang, lang tid fremover.

Avslutningsvis inneholder boken en kortfattet oversikt over Arkivakademiets virke i årene 1992 til 2013.

Skribenten er rådgiver i Riksarkivet.

Da skolen tog form 1780-1850

Asbjørn Romvig Thomsen

Christian Larsen, Erik Nørr og Pernille Sonne: Dansk skolehistorie 2. Da skolen tog form 1780-1850. Aarhus Universitetsforlag 2013, 432 sider. ISBN: 978 87 7124 101 3.

I november 2013 udkom det andet bind i den stort anlagte 5-binds danske skolehistorie. Forfatterne til bindet, som dækker perioden 1780-1850, er alle tidligere eller nuværende arkivarer ved Rigsarkivet i København, og de har skrevet en bog, der har modtaget stor ros af anmelderne – og med rette, synes forfatteren til denne bogomtale.

Her er tale om en bog, der ligger godt og solidt i hånden. Den er i hardback, papirkvaliteten er i top og den er rig på farveillustrationer. Det ydre håndværk er med andre ord i orden, men det er det indre håndværk også. Bogens fokus er på skolens hverdag, idet forfatterne ønsker at "indfange, hvad skole konkret betød for de mennesker, som befolkede skolen til daglig: lærerne og børnene" (s. 19). Med dette fokus er det naturligt også at betone, i hvor høj grad den danske skole var præget af variation – socialt såvel som regionalt.

Udgivelsen af den 5. bind store danske skolehistorie markerer 200-året for de skelsættende skoleanordninger fra 1814, som indførte undervisningspligt for alle børn. Årstallet 1814 indgår i dette binds periode, så nyordningen får berettiget

en del opmærksomhed i bogen, selv om den ikke er styrende for opfattelsen af periodens skolevæsen: Undersøgelsen af hverdagen i skolen tager således ikke udgangspunkt i, om eller hvornår de beskrevne skoler levede op til forordningen. Eller rettere – forordningerne. For det er en pointe i sig selv, at det danske skolevæsen i 1814 ikke kunne nøjes med at blive nyordnet ved hjælp af en enkelt skoleanordning. Der måtte fem anordninger til – alene dette fænomen viser, hvor varieret den danske skoleverden var: en lov for kongerigets landdistrikter, en lov for købstæderne, en lov for hovedstaden, en lov for hertugdømmerne og en lov for kongerigets jøder. Og også inden for de enkelte love opereredes der med forskellige skoler: i købstæderne og hovedstaden omtales således både borgerskoler (gratis) og realskoler (mod betaling), og disse blev desuden – især i hovedstaden – suppleret af private betalingsskoler.

En anden væsentlig udvikling i denne periode omfattede lærerprofessionen. Især på landet var mange lærere i periodens begyndelse uuddannede – enkelte teologiske kandidater eller fallerede studenter

fandtes dog – men i 1791 oprettedes kongerigets første lærerseminarium på Blaagaard. I løbet af de kommende generationer overtog de uddannede lærere skoleholderstillingerne, og dermed blev professionaliseringen af den danske lærerstand gennemført.

Med andre ord: Har man den mindste interesse i dansk skolehistorie, så er dette værk ikke til at komme udenom.

Forfatteren er arkivar ved Rigsarkivet i Viborg.

Avhandling om sockenskrivare i Österbotten

Per Sörlin

Arja Rantanen, *Pennförare i periferin, Österbottniska sockenskrivare 1721-1868*, Åbo Akademis förlag (Åbo, 2014). ISBN 978-951-765-752-5, 342 s. Även publicerad i elektronisk form: <https://www.doria.fi/handle/10024/99017>.

Direktören för Vasa landsarkiv Arja Rantanen disputerade den 17 oktober 2014 för doktorsgraden vid Åbo Akademi med en avhandling om de österbottniska sockenskrivarna 1721-1868, en yrkeskår som hittills inte blivit uppmärksammas i nämnvärd utsträckning.

Arja Rantanens doktorsavhandling fyller otvetydigt en kunskapslucka i historisk forskning. Det har saknats en samlad framställning av sockenskrivarna som grupp eller historisk kategori under 1700- och 1800-talen, och deras förmedlande funktion som skrivare i lokalsamhället under samma period har tidigare behandlats på ett spritt och mestadels föga analytiskt sätt i lokalhistorisk forskning. Sockenskrivarna utgjorde under den tidigmoderna perioden en grupp lokalt utsedda tjänstemän, vilka ursprungligen i Gustav II Adolfs uppbördsordning av den 27 juli 1624 gavs i uppgift att bevaka böndernas rätt vid skatteuppbörden. Idag utgör sockenskrivarna en närmast bortglömd kategori människor, men under sockensjälvstyrelsens framväxt fick de med tiden allt vidare arbetsuppgifter. Förutom

sysslorna i socknarnas regi, där frågor rörande skolgång, fattigvård med mera tog en allt större plats, tillhandahöll de även värdefull skrivhjälp åt bönderna. Det är framför allt det senare som fångat författarens intresse. Under perioden rådde en betydande politisk aktivitet från böndernas sida, vilket skapade behov av skriftliga förmedlare.

Sockenskrivarna i Finland förekom i första hand i Österbotten, så

ur det perspektivet framstår valet av undersökningsområde som tämligen självklart. Författaren uppmärksammar emellertid att sockenskrivare var verksamma också i Sverige. Tillsammans bildas ett mönster som visar att det var de norra och i vissa avseenden perifera landsändarna i det dåtida svenska riket som hyste dessa sockenskrivare. Insikten om den historiska förekomsten av sockenskrivare har varit i det närmast

obefintlig i Sverige, så även i denna kontext är avhandlingen värdefull.

De teorier och metoder som väglett undersökningen är i sig inga nyheter men genom att konsekvent koppla samman frågan om läs- och skrivkunnighet med frågan om politisk kultur och i viss mån statsbildningsprocess framstår avhandlingen som teoretiskt intressant. Avhandlingen präglas av en djup förtrogenhet med källmaterialet, vilken egenskap framstår som en förutsättning för att kunna utföra en studie som denna. Ämnet kräver tillgång till källmaterial på sockennivå som många gånger helt enkelt inte finns bevarade i arkiven, och de handlingar som finns tillgängliga är ofta anonyma, om än de med fog kan misstänkas vara producerade av sockenskrivare. Detta ställer naturligtvis särskilda krav på forskaren med avseende på de frågor som ställs – och som överhuvudtaget kan ställas – till källmaterialet.

Avhandlingen sönderfaller i två delar, en första del som utgör en kollektiv biografi över de österbottniska sockenskrivarna, där även rekryteringsprocessen berörs, och en andra del som på olika sätt försöker fastställa sockenskrivarnas arbetsuppgifter. I samband med den kollektiva biografien, som är en välbeprövad vetenskaplig metod, har författaren kunnat dra nytta av information i databasen HisKi som Genealogiska Samfundet i Finland tillhandahåller.

I den andra delen gällande sockenskrivarnas verksamhet tillgrips studier som är ägnade att kasta ljus över sockenskrivarnas arbetsuppgifter som 1. tjänstemän i socknarna via bland annat instruktioner till sockenskrivarna i sockenstämmo-protokollen, 2. privata skrivare via enskilda sockenskrivararkiv och bouppteckningar och 3. deltagare i politiska processer via ett antal fallstudier av ärenden som i någon form inneburit interaktion med överheten. När det gäller de lokala materialen har författaren i stor utsträckning begagnat sig av samlingar vid landsarkivet i Vasa, där vederbörande är verksam. Fallstudierna rörande sockenskrivarnas roll i de österbottniska böndernas politiska interaktion baseras på samlingar vid riksarkiven i Stockholm och Helsingfors, bland annat dem rörande roteringskommissionen på 1730-talet och skadeståndsansökningarna efter kriget 1808.

Sockenskrivarna spelade av allt att döma sin största roll inom sockenförvaltningen. Ett viktigt resultat är att sockenskrivarna inte var särskilt framträdande inom den politiska kulturen visavi samhället utanför socken och landshövdingedöme. Tyvärr har till följd av luckor i länsstyrelsens arkiv inte sockenskrivarnas verksamhet i supplikväsendet kunnat undersökas, vilket innebär att även rollen som politisk förmedlare inom Vasa län framstår

som oklar. I rollen som privat skrivare, om än de naturligtvis fyllde en viktig funktion, finns det skäl att tro att sockenskrivarna var en i mängden av tänkbara kandidater, visar undersökningen baserad på bouppteckningar. Under 1800-talet började även den finska skriftkulturen göra sig gällande i bouppteckningarna. I någon bemärkelse tenderar avhandlingens senare delar om sockenskrivarnas arbetsuppgifter att generellt behandla frågor om skriftliga förmedlare inom lokalsamhälle och den politiska kulturen. Det gör inte undersökningarna i sig ointressanta utan snarare, skulle man kanske kunna säga, sockenskrivarna själva, som med ens framstår som en aktör bland många av betydelse för de teman avhandlingen lyfter.

Avhandlingens titel är med tanke på dess intressanta resultat utmärkt. Arja Rantanen har levererat ett välskrivet arbete, om än behäftat med en del slarvfel. Det sistnämnda skymmer emellertid inte det övergripande intrycket av ett empiriskt välgrundat arbete kring ett viktigt tema, nämligen skriftkulturens etablering i de nordiska lokalsamhällena.

Skribenten, som var Arja Rantanens opponent vid disputationen, är professor vid Mittuniversitetet, Sundsvall, Sverige.

Eneveldets sikkerhetspoliti

Finn-Einar Eliassen

Karl Peder Pedersen: Kontrol over København. Studier i det sene enevældes sikkerhetspoliti 1800-48. Odense: Syddansk Universitetsforlag 2014.

Etter at Den franske revolusjon hadde sendt sjokkbølger inn over Europa, var de fleste stater i det tidlige 1800-tallet opptatt med å organisere et sikkerhetspoliti som kunne beskytte makthaverne mot ytre og indre fiender. Så også i det sene enevældets Danmark. Målet var å forebygge og avsløre revolusjoner og oppstander før de kom så langt at de truet regimet, og dette politivesenet måtte derfor arbeide i det skjulte, noe som har gjort det nesten usynlig i sin samtid og vanskelig sporbart for ettertidens fotrskere. Arkivar og seniorforsker Karl Peder Pedersen har i sitt doktorgradsarbeid gjort et stort og grundig arbeid med å avdekke det københavnske sikkerhetspolitis opphav og virksomhet, så langt det overhode lar seg dokumentere et par hundre år etter at det ble etablert. Han har nå fremlagt sine funn i en meget velskrevet, godt disponert og spennende bok, der bestemmelser og strukturer – mange av dem uformelle og *ad hoc* – blir knyttet til og befolket av levende personer, hvis deltagelse og betydning blir klart belyst gjennom deres gjerninger og – så langt det er mulig – motiver.

Oppbygningen av sikker-

hetspolitiet begynte allerede i årene etter bombardementet av København i 1801, men skjøt riktig fart etter Wienerkongressen i 1814-15. I noen perioder var det redselen for spioner som var hovedmotivet, i andre frykten for en indre fiende, spesielt i liberale kretser i hovedstaden. Både utlendinger, innenlandske tilreisende og Københavns egne innbyggere ble overvåket, blant annet ved hjelp av halvårlege (!) manntall og agent-rapporter om “mistænkelige personer”, av hvilke et meget illustrerende og avslørende eksempel fra 1820 er gjengitt som vedlegg (s. 333-341).

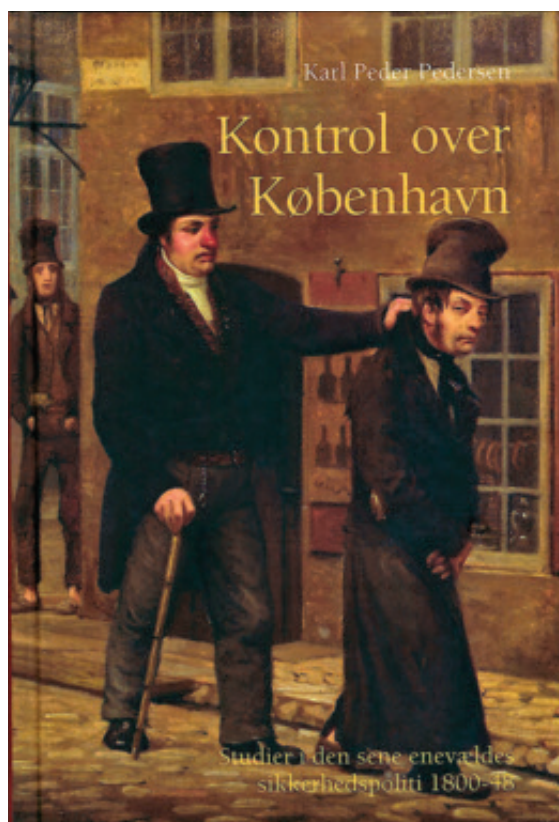
Det københavnske sikkerhetspoliti blir satt i relasjon til både det (formente) danske trusselbilde og til

oppbyggingen av tilsvarende organer i andre europeiske storbyer: Stockholm, Hamburg, Berlin, Wien, London og Paris. Det gir fremstillingen perspektiv og stoff til ettertanke, ikke minst når Pedersen viser at København i 1820-årene var Europas mest overvåkede hovedstad – og samtidig en av de fredeligste.

Sikkerhetspolitiets arbeidsmetoder, hvor man blant annet gjorde bruk av provokatøragenter, illustrerer godt at staten ikke bare skapte forbrytelsene, men også forbryterne, siden det gjaldt å skaffe bevismateriale, tildels ved hjelp av metoder som befant seg på den gale side av loven. Karl Peder Pedersen har vært pris-gitt kilder hovedsaklig produsert av politiet selv og dets foresatte, og hans fremstilling kan sees som et forsvar for et system som han selv ser som en parallell til vår tids kamp mot terror: Men i hans nøkterne og milde form gjør det likevel sterkt inntrykk når “den lille mann”s rettigheter ofres for den autoritære statsmakt.

Forfatteren er professor emeritus, Høgskolen i Vestfold.

Visdom og gamle arkivalier

Leon Jespersen

Visdom og gamle arkivalier. Festskrift til Svend Ahrensbach i anledning af hans 60-års fødselsdag 10. november 2014, red. af Adam Kronegh og Michael Dupont. Kbh. 2013, 294 s., 200 Kr. ISBN 978-87-996691-0-3.

Festskrifter udgør en særlig genre: Hvem får et festskrift, og hvordan skal skriftet struktureres? Det er ret almindeligt, at universitetsfolk får et festskrift men det er også sket for flere arkivarer. Det er derimod nok ret usædvanligt – som udgiverne skriver i forordet – at festskriftmodtageren ikke har udgivet artikler eller bøger. At Svend Ahrensbach har “sat pen til papir”, vidner “Svends visdom”, om – et internt hjælpemiddel, der rummer Svends mange og nyttige optegnelser om administrationshistorie og arkivalier. Under det formalistiske kan nævnes at fællesnævneren for bogens 13 bidrag er “kærligheden til arkivalierne og administrationshistorien” (s. 6). Som læser forsøger man at strukturere stoffet, når man går fra det ene til det næste emne.

Hvis man forlader det formalistiske, sidder man efter gennemlæsningen tilbage med et indtryk af en bog med gode bidrag. Det gælder i flæng Michael H. Geltings artikel, hvor fortællingen om en rotte, der gnaver sig ind i flæsket på en gris, lidt overraskende benyttes til at vise, hvorfor notariatet i senmiddelalderen og tidlig-moderne tid aldrig fik sammen betydning i Danmark som i eksempelvis Syd-europa. Navnebroderen, Michael

Bregnsbo, beretter om hertuginde Louise af Sachsen-Hildenburghausens skæbne. Det er velkendt, at royale giftermål tjente udenrigspolitiske formål, og Louises skæbne adskilte sig ikke herfra. Men her konkretiseres det, hvordan hendes sidespring i kærlighedslivet – en “anden kongelig affære” med reference til Struensees og Caroline Mathildes forhold – reducerede hendes værdi på ægteskabsmarkedet.

At Rigsarkivets samlinger giver mulighed for at følge enkeltpersoners skæbner, vidner flere bidrag om. Grethe Ilsøes nedslag i forskellige kildetyper viser, hvilke “godtfolk, skarnsfolk og andre folk”, arkivbrugeren kan stifte bekendtskab med. Og ved Erik Nørres gennemgang af

karaktersystemer i de sidste 200 år trækkes både festskriftmodtageren og fremtrædende folk i dansk politik og kultur ind i fortællingen. Pernille Sonne fører os ind i sindssygehospitalerne med deres indlagte, mens vi i Arne Jensen Knudsbys artikel “Matros i ØK i trediverne” via hans far føres rundt i det fordums stolte selskabs verdensomspændende aktiviteter. Om det bygger på kildemateriale i Rigsarkivet, står ikke helt klart.

Karin Johansens og Ronja Vejdegrens tankevækkende bidrag viser vanskelighederne med at fremskaffe eksamensoplysninger i lyset af ændringer i forvaltning og eksamensdokumentation. Jørgen Mikkelsens fængende overskrift “Flyulykker og salg af kondomer” relaterer sig til politiarkivers tematiske bredde. Festskriftet rummer også bidrag om retsopgøret efter 2. verdens krig, emnemæssig søgeindgang til arkiver og brug af digitale arkivalier i Statens Arkiver. Så ikke alt stoffet bygger på “gamle arkivalier”. – Tilsammen skaber de 13 bidrag en rigtig læseværdig bog.

Et kig ind i folks stuer

Leon Jespersen

Helsingør skifteprotokol 1571-1582, udgivet af Michael Dupont. Selskabet for Udgivelse af Kilder til Dansk Historie. Kbh. 2014, s. 261, ill. ISBN 978-87-7500-214-6.

Når bodelinger i dag kan udvikle sig til bitre og uværdige familiestridigheder, hænger det blandt andet sammen med, at boer i dag kan repræsentere meget store formuer. Typisk kan et ægtepar efterlade et hus, der er betalt, mange ejendele og eventuelt også en opsparing, i alt flere millioner kroner.

Tidligere var det anderledes. Her kunne arvingerne måske arve nogle få klædningsstykker og lidt husgeråd. Billedet var naturligvis mere nuanceret, som det fremgår af en netop udgiven skifteprotokol fra Helsingør 1571-1582. Her følger læseren både store og små bodelinger, der afvikledes i fordragelighed eller udviklede sig til strid. Materialet giver således et billede af den sociale lagdeling i bysamfundet, men også et kulturhistorisk vigtigt indblik i menigmands ejendele. Læseren går så at sige i fodsporene på taksatoren, der vurderede værdien af hver enkelt genstand. På den måde får man gennem skifteprotokollen et godt indtryk af, hvad afdøde ejede. Det kan være beklædningsgenstande, husgeråd, møbler og sengetøj.

For en nutidig betragter ejede menigmand meget få ting, hvoraf flere af genstandene fik betegnelsen slidt eller gammelt. I inventarlistes fra konge-

lige slotte har jeg mødt samme indtryk af meget brugte ting. Man kunne arve en "skifve" (et bord), en seng, der tidligere kunne være gået i arv. Vi er m.a.o. langt væk fra det nutidige forbrugersamfunds "smid-væk-kultur".

Men under vandringen gennem både sociale lag og konkrete boliger møder læseren også velstand, f.eks. en del tin- og kobberting. Nogle kunne efterlade flere gårde, mens andre boede til leje. En række boer var belæftet med gæld, og bo-genstande kunne være i så dårlig stand, at kreditorerne afviste udlæg i dem. Gennem andre bodelinger får vi kendskab til, hvordan umyndige arvinger sikres uddannelse og opdragelse.

Blot disse få eksempler afdækker, at de udgivne skifteprotokoller rummer et righoldigt materiale til belysning af mange forskelligartede forhold i renæssancens Danmark. Anvendelsesmulighederne er legio.

Kildeudgaven er forsynet med nyttige oversigter over mål og mønt, ordforklaringer, person- og stednavne. En ting savner jeg, et signalement af kildematerialet, dets anvendelsesmuligheder, metodiske overvejelser med mere. Indledningen rummer en henvisning til forf.s artikel i et tidsskrift om Helsingør skifteret, men kildeudgaven bør kunne læses selvstændigt.

Forf. fortjener meget ros for udgivelsen. Alle, der har beskæftiget sig med kildeudgivelser, kender arbejdets omfang, der ikke vurderes efter fortjeneste i bibliometriske redska-

ber. Denne klassiske form for kildeudgivelse repræsenterer en noget underkendt form for tilgængeliggørelse. Interessen retter sig ofte mod det kvantificerbare, omfanget af digitaliserede sider, men i dette tilfælde ville digitalisering være utilstrækkelig. Mange ville have de læse- og/eller forståelsesproblemer, som forfatteren har brugt tid på at løse. Publikationen følger sig til en række monografier om danske købstæder i tidlig-moderne tid. Man må håbe, at forskere og historieinteresserede vil udnytte mulighederne i materialet.

Fotografiska klenoder

Lena Ånimmer

Daguerreotyper

Fotokonsten introducerades i Sverige under tidigt 1840-tal. De äldsta bevarade fotografierna är s.k. daguerreotyper, framställda med en fotografisk metod där en silverpläterad

kopparplåt utsattes för jodångor, exponerades och sedan framkallades i kvicksilverångor. Det resulterande fotot var unikt och kunde inte mångfaldigas. Daguerreotyperna var mycket ömtåliga och monterades bakom glas med mer eller mindre konstfullt utformade passpartouter eller i etuier. Under 1850-talet an-

vändes andra fotografiska metoder parallellt med daguerreotypin, bl.a. ambrotypi (bild på glas), panotypi (bild på svart vaxduk) och ferrotypi (bild på järnplåt). Särskilt ambrotyperna monterades ofta på samma sätt som daguerreotyperna.

■ På detta foto ses Pehr Lagerhjelm (1787-1856) med två av sina söner. Pehr Lagerhjelm var bergsvetenskapsman, verksam inom Bergskollegium och vid Jernkontoret. Han var ägare till Bofors bruk och även politiskt verksam med deltagande i samtliga riksdagar under perioden 1812-1854. Den äldre sonen, Pehr Erland (1829-1890), tog 1853 över ägandet och driften av Bofors bruk. Den yngre sonen, Johan Alfred, gick bort 1855 vid endast 20 års ålder. Fotot är en daguerreotyp från år 1850 av Johan Wilhelm Bergström, i litteraturen betecknad som vår främste daguerreotypist. Foto: Emre Olgun.

Porträttbilder

I svenska Riksarkivets samlingar finns ett 60-tal fotografier bevarade från fotokonstens pionjärtid under 1840- och 1850-talen i form av daguerreotyper, ambrotyper, panotyper och ferrotyper. Det är i de flesta fall fråga om porträttbilder, som inkommit till Riksarkivet med olika enskilda arkiv, främst släkt- och familjearkiv. Många av dessa foton är odaterade och det saknas ofta uppgift om fotograf. Däremot är motiven kända i hög utsträckning.

Det Lagerhjemska släktarkivet innehåller fem porträttfotografier i olika tekniker från 1850-talet.

Skribenten är funktionsansvarig för enskilda arkiv vid sektionen för arkiv och samlingar i Marieberg.

■ Denna bild föreställer Maria Lagerhjelm (1826-1915). Hon var dotter till Pehr Lagerhjelm och syster till Pehr Erland och Johan Alfred Lagerhjelm på den andra bilden. Fotot är odaterat men troligen taget under 1850-talets andra hälft. Originalfotot är mycket litet, endast 24 × 35 mm, och framställt i tekniken ferrotypi. Fotografen är okänd.

Foto: Emre Olgun.

Indholdsfortegnelse

årgang 59 (2014)

Hovedredaktøren

Hovedredaktøren	2, 50, 106, 154
-----------------------	-----------------

Danmark

Brud og kontinuitet – Rigsarkivets markering af 200-året for “skilsmisken” mellem Danmark og Norge	20
Digitalt skabte arkivalier på nettet	22
Krigen 1864 markeres af Statens Arkiver	24
Præmier til norsk landbrug før og efter 1814	25
God forvaltningsskik – hvorfor og hvordan?	27
Formidling om digital bevaring og digitalisering på nettet	30
Gymnasiepakker. Erfaringer med anvendelse af arkivmateriale i gymnasieundervisningen	74
Tilsyn 2012. 3500 it-systemer, 2500 digitale dokument-samlinger og 400 km papirarkivalier	76
Dansk-tysk seminar om krigen i 1864	78
“Major Schou” på Rigsarkivet	79
Obligatorisk arkivkundskab for historiestuderende ...	80
Offentlig digitalisering 2014	83
Tilgængeliggørelse af dansk-vestindiske arkivalier	107
Et gemytligt disputatsforsvar	110
1864 – er også navnet på den første kildepakke fra Statens Arkiver	111
Når bagsiden er en fordel	161
Afladsbrev fra 1362. Rigsarkivet har modtaget pergament fra middelalderen	163
Fuglefodring, karnevaller og bandekriminalitet. En historie om indholdet i et par nyligt modtagne politiarkiver	164

Finland

Stålbåd i sikte. Arkivverket anpassas till snävare budgetramar	31
Kyrkböckerna i Riksarkivets digitalarkiv mer tillgängliga	32
Nordens äldsta pressarkiv nedläggningshotat	33
Mellanrapport om beredningen av en ny arkivlag	51
Valborgafton i Helsingfors	53
Foto i fokus	54
Curt von Stedingk återvände till S:t Michel efter 225 år	116
Ny digital brevtgåva förenar brev och konst	169
Öppen data ger arkiven nya möjligheter	171

Beslutsfattare, forskare och arkivarier diskuterade privatarkiv	173
---	-----

Grønland

Vestnordisk Arkivkonference i Grønland 25.-29. august 2014	166
--	-----

Island

Udstilling af mandtallet 1703	17
Et udvalg fra Altinget besøger Islands Nationalarkiv ..	18
En udstilling om Reykjavíks ophav. Tre hundrede år siden landfoged Skúli Magnússons fødsel	71
Ny arkivlov i Island	128
Reykjavíks Stadsarkivs 60 års jubilæum fejret	155
Analyse af embedsmandsarkiv kaster lys over forvaltningshistorien	157

Norge

Historisk cruise til Kiel	3
Planer for skuffen? Erfaringer med handlingsplaner for privatarkiv	6
Samdok-konferansen 2013 – Arkiv i e-forvaltning. noen personlige inntryk	9
Åpent hus hos arkivene	57
300 valgfullmakter i gave til folket	59
Norsk olje- og gassarkiv i Stavanger	118
NDLA + Arkivverket = sant!	121
Landssvikarkivet åpnes for innsyn	123
Wikipedia og arkivene som døråpnere	124
SAMDOK- og privararkivkonferansen 2014 samlet arkiv-Norge	175
Ny app for gotisk håndskrift	177
Ny strategi for tilsyn	177

Sverige

Svenske arkivveckan i Västerås 2013	11
Farvel till Emigrantinstitutet	13
Nordisk träff om Arkivens Dag – gemensamt tema 2015 bliver Gränslöst	15
Riksarkivets årsbok har fått Måltidsakademiens pris ..	16
Svea hovrätt 400 år	64
“Arkivdetektiver”	66
För dom som kommer sen. Ett seminarium till minne av Thomas Kvarnbratt	69

“I skuggen av ett världskrig” utställning i Vadstena ...	125	Jussi Nuorteva 60 år	139
Ett givande samarbete mellan Historiska museet och Riksarkivet	126	Riksarkivarie Jussi Nuorteva erhöll hög rysk orden ...	140
Svenska Riksarkivet och eARD-projektet vann eDiamond på eFörvaltningsdagarna	178	Maria Press är ny landsarkivarie i Östersund sedan 1 april 2014	140
SVAR är nu gratis för skolor och bibliotek	179	Norges nye riksarkivar	141
His Masters Voice (HMV)		Peter Lindgren (1946-2014) in memoriam	142
Från ett decennium präglat av produktivitet till anpassning	34	Landsarkivarie Eva Sjögren Zipzane går över till en friare tillvaro	143
Det nordiske arkivsamarbeidet: Bredt-Godt-Viktig	61	Overarkivar, dr.phil. Vello Helk (1923-2014)	144
Organisation efter opgaver. Ny organisation af Statens Arkiver i Danmark – hvorfor og hvordan?	113	Ólafur Ásgeirsson 1947-2014 – mindeord	145
Islands Nationalarkiv hoster ICA's årlige konference i 2015	159	Ingenlunde et forspilt liv!	193
Norden		Kulturvernpris	194
Arkivernes Dag i Danmark 2013	36	Arja Rantanen disputerade för doktorsgraden	195
Arkivens Dag i Finland	37	Ny landsarkivarie i Vadstena	196
Nordisk Arkivdag 2013 i Island	38	Publikationer	
Arkivens Dag i Sverige	39	Eidsvoll 1814. Hvordan grunnloven ble til	44
Stemmer	40	Priser og verdiforhold i Norge ca. 1280-1500	44
De nordiske kulturministre fremhæver arkivernes rolle	84	Fragment från medeltiden	96
Nordisk Arkivakademi om arkivlagstiftning	85	En prisverdig historiker	98
Nordisk Arkivstatistik 2013	88	Veröffentlichungen der Archivschule Marburg nr. 52 .	99
Arkivarer deltager i Nordisk historikermøde i Joensuu	130	1814 – offisielt og i kulissene	100
NorDig 2014. Ett nordiskt seminarium om digital arkivering gick av stapeln i Köpenhamn 3 och 4 juni	132	La rettferdigheten skje fyllest	146
“...för allmänheten tillgänglig hvarje helgfri dag” – öppe-tiderna i de nordiska arkivverken	180	Tyske flygtninge i Nordslesvig 1945-1948	147
Nordiskt landsarkivariemöte ordnades i år på Åland ..	184	Adelsvældens sidste år	148
Uden for Norden		Arkivfag i en brytningstid – sett fra Arkivakademiet ...	197
En arkivintensiv vecka i Pittsburgh, USA	134	Da skolen tog form 1780-1850	198
Arkiv og lokale smaker. Arkiv og kulturindustri (Archives and Cultural Industries). Girona 2014	187	Avhandling om sockenskrivare i Österbotten	199
Porträttet/institutionen		Eneveldets sikkerhetspoliti	201
Japan Center for asian Historical Records och bakgrunden till dess tillkomst	41	Visdom og gamle arkivalier	202
Ny serviceform för användning av register inom forskning	92	Helsingør skifteprotokol 1571-1582	203
“Når dette blad næste gang kommer for et menneskes øjne”. Regionalarkivet i Ísafjörður i Vest-Island	137	Dokumentet	
“Jeg er et veldig utålmodig menneske”	190	Dødsårsagsregistret 1943-	45
Personalia		Baneprojektet Reykjavík – Ölfusárbrú – i 1924	101
Dag Mangset bliver pensjonist	43	Språkövningar anno dazumal	150
Lars Jørgen Sandberg – ny statsarkivar i Oslo	43	Fotografiska klenodier	204
Ny norsk redaktør	94	Synspunkter	
Sten Körner 1932-2014	94	Nordisk Arkivnyt – nyt	188

Titelblad fra en brevbog, tilhørende sysselman-
den i Rangárvallasýsla, fra d. 21. juli 1823
til d. 10. april 1826. Dette er sysselmændens
anden brevbog, som man kan se på nummeret
øverst på siden. Nederst kan man se, at den
indeholder avskrifter af 1402 af sysselmændens
breve fra den periode som bogen dækker.

Hovedredaktøren	154	Svar är nu gratis för skolor och bibliotek	179
Reykjavíks Stadsarkivs 60 års jubilæum fejret	155	<i>Maria Nordström</i>	
<i>Svanhildur Bogadóttir</i>		“... för allmänheten tillgängligt hvarje helgfri dag” –	
Analyse af embedsmandsarkiv kaster lys over		öppettiderna i de nordiska arkivverken	180
forvaltningshistorien	157	<i>Pertti Hakala</i>	
<i>Helga Jóna Eiríksdóttir</i>		Nordiskt landsarkivariemöte ordnades i år på Åland ..	184
Islands Nationalarkiv hoster ICA's årlige conference		<i>Åke Söderlund</i>	
i 2015	159	Arkiv og lokale smaker. Arkiv og kulturindustri	
<i>Eiríkur G. Guðmundsson</i>		(Archives and Cultural Industries) – Girona 2014	187
Når bagsiden er en fordel	161	<i>Brynja Björk Birgisdóttir</i>	
<i>Kenn Tarbensen og Jørgen Mikkelsen</i>		Nordisk Arkivnyt – nyt	188
Afladsbrev fra 1362. Rigsarkivet har modtaget		<i>Leon Jespersen</i>	
pergamenter fra middelalderen	163	“Jeg er et veldig utålmodig menneske”	190
<i>Steffen Harpsøe og Asger Svane-Knudsen</i>		<i>Fredrik Larsen Lund</i>	
Fuglefodring, karnevaller og bandekriminalitet.		Ingenlunde et forspilt liv!	193
En historie om indholdet i et par nyligt modtagne		<i>Eirik Hachvaag Andersen</i>	
politiarkiver	164	Kulturvernpris	194
<i>Jørgen Mikkelsen</i>		Arja Rantanen disputerade för doktorsgraden	195
Vestnordisk Arkivkonference i Grønland		<i>Pertti Hakala</i>	
25.-29. august 2014	166	Ny landsarkivarie i Vadstena	196
<i>Paarnannguaq Banda Kristiansen</i>		Arkivfag i en brytningstid – sett fra Arkivakademiet ..	197
Ny digital brevtutgåva förenar brev och konst	169	<i>Fredrik Larsen Lund</i>	
<i>Henrika Tandefelt & Maria Vainio-Kurtakko</i>		Da skolen tog form 1780-1850	198
Öppen data ger arkiven nya möjligheter	171	<i>Asbjørn Romvig Thomsen</i>	
<i>Tomi Ahoranta</i>		Avhandling om sockenskrivare i Österbotten	199
Beslutsfattare, forskare och arkivarier diskuterade		<i>Per Sörlin</i>	
privatarkiv	173	Eneveldets sikkerhetspoliti	201
<i>Pertti Hakala</i>		<i>Finn-Einar Eliassen</i>	
SAMDOK- og privatarkivkonferansen 2014 samlet		Visdom og gamle arkivalier	202
arkiv-Norge	175	<i>Leon Jespersen</i>	
<i>Ellen Røsjo, Hans Fredrik Berg, Silvia Alfreider og</i>		Et kig ind i folks stuer	203
<i>Ingrid Nøstberg</i>		<i>Leon Jespersen</i>	
Ny app for gotisk håndskrift	177	Fotografiska klenoder	204
Ny strategi for tilsyn	177	<i>Lena Ånimmer</i>	
Svenska Riksarkivet och eARD-projektet vann			
eDiamond på eFörvaltningsdagarna	178		
<i>Ingela Bäckström & Nora Liljeholm</i>			